

Válka ve Španělsku a evropský mír.

Brzy bude tomu rok, co ve Španělsku se začalo válčit. Bylo to 18. července. Prozatím se ukázalo, že zdolání vládních sil není tak snadné, jak povstalci a jejich přátelé předpokládali. Při tom se však nesmí zapomínat na skutečnost, že, třeba krokem slimáčím, povstalci přec jen získávají terén za podpory svých německo-italských spojenců. Podařilo se jim vniknout do předměstí Madridu, obsadit území Basků od francouzské hranice po Bilbao a tím ovládnout 100 km břehů v zálivu Biskajském. Konečně se zmocnili Malagy a 200 km středomořského břehu.

Vládnímu vojsku se naopak podařilo likvidovat dva povstalecké ofenzivní pytle: guadalajarský směrem na Madrid a na Pozoblanco severně Cordoby. Vládní se v posledních měsících zahryzli dost úspěšně také do výběžku povstalecké fronty u Teruelu, který by se jednou mohl stát vhodnou základnou pro výpad proti Valencii. Ale to všechno je málo na to, aby vládní síly mohly hovořit o obratu strategickém, v němž trvale získávají převahu. Povstalci, pravda, potřebovali k ovládnutí 50 km baskických břehů tři měsíce. Kdyby tímto tempem chtěli postupovat podél severního španělského pobřeží k západu na Oviedo, tedy tam mají od Bilbao přes 200 km. Přepočítáno na čas, by to představovalo rok operací.

Za války, kde síly obou stran jsou zhruba v rovnováze, říká se, že malé ryby jsou také ryby a že taktické zisky v drobném mohou dát nakonec strategickou hrst. Vládní velení nemůže totiž na biskajskou frontu vyslat žádné posily pozemní, nejvýš letectvo, a snad propašovat neutrálními loďmi nějaký válečný materiál. Proto fronty biskajská a asturská kolem Ovieda dají se srovnat trochu se Srbskem za války světové. Ač tehdy Dohoda byla částečně v převaze nad německo-rakouským dvojspolkem, přece nemohla v r. 1915 poslat vydatnou pomoc Srbsku, které bylo napadeno se tří stran sbory rakouskými, německými a bulharskými. Okupace izolovaného Srbska však nijak neotrásla osudně strategickým postavením Dohody. K tomu došlo až po vyřazení Ruska.

Poměr sil mezi dvěma osami.

Franco okupací baskického území získává velická nerostná bohatství, jako je získalo kdysi Německo okupací Belgie, západní Francie a Rumunska. Ale nevýhodou strategicky podstatnou tu je, že Franco se svými velmocenskými přáteli není páne m o ř s k ý c h s p o j ů mezi španělskými doly a německo-italskými vysokými pecemi. Prostě: cesty mořem i vzduchem mezi osou Řím—Berlín a Burgosem jsou kontrolovány silami anglicko-francouzskými, které na moři mají převahu trojnásobnou, a ve vzduchu je to více než rovnováha. Pokud jde však o překážku v silách pozemních, tedy armáda německá společně s italskou mají určitou počáteční převahu nad armádami francouzsko-anglickými. Francie s Anglií za války světové postavily společně 215 divisí, zatím

co samo Německo 236 divisí. Italie za světové války vyslala do pole 70 divisí. Dnes je však situace jiná. Německo nemá ještě tolik vycvičených záloh jako mělo v r. 1914. Myslíme zálohy kvalitní. Zato Itálie a Francie jsou dnes vojensky mnohem silnější než byly za války světové. Nesmíme však zapomínat, že při konfliktu osy Řím—Berlín s osou Paříž—Londýn by Itálie přišla hned s počátku o všechny síly, které má v Africe, zatím co Francie by své africké zdroje mohla nerušeně využít.

Nepohádáme, budeme-li tvrdit, že poměr sil bloku francouzsko-anglického k bloku německo-italskému je asi tento:

na zemi:	ve vzduchu:	na moři;
1:1	1.2:1	3:1

To prakticky znamená pro osu Londýn—Paříž počáteční defenzivu na zemi a pro osu Berlín—Řím blokádu na moři, odříznutí od Španělska a kříž nad italskými koloniemi. Zde bude ovšem nejvíce postižena Itálie.

Proč jsme se dostali k těmto číslicím a porovnávání sil obou os? Prostě proto, že poslední rok vede se diplomatický souboj hlavně mezi nimi. Tento souboj v některých chvílích vyvrával v těžká napětí, kde byl jen krůček k pokračování v rozpravě puškami. Aféra německého křižníku „Leipzig“ je nejlepším svědectvím, že válečná hořlavina z východní a střední Evropy se přestěhovala na západ. Ale přes to si klademe otázku, zda válka ve Španělsku — jak tragická slova! — slouží udržení míru. Logická odpověď na tuto otázku by byla, že o míru nemůže být řeči, že válka, díky Španělsku, je vlastně každou chvíli na spadnutí. Ve skutečnosti je to závěr nesprávný. Na spadnutí je jen nová válka světová. Španělské dobrodružství velmocí osy Berlín—Řím zaplašilo totiž možnost války lokální, tedy opakování případu, kdy velmoc se vrhla na malý a slabý stát a ostatní protestovali jen diplomatickými papíry a novinovými výkřiky. Jestliže se do pozadí zatlačila možnost lokální války v Evropě (tedy možnost útoku silného proti slabému, na který by se ostatní Evropa dívala nevlídně, ale přec jen dívala), toť tedy už veliký pokrok.

Habešská válka ukázala, jakou hodnotu má pro Anglii přátelství Francie, a španělská válka přesvědčila Francii, že italské přátelství nenahradí ani zdaleka anglické. Válka ve Španělsku vedla k tak těsné politické spolupráci Anglie s Francií, jakou jsme neviděli od r. 1914. Anglie si opět včera uvědomila, že její existence je těsně spjata s osudem Francie. Společný politický postup anglo-francouzský strategicky dělá Anglii významným evropským činitelem pozemním, Francii opět zajišťuje volná moře. Francouzská armáda v bočním postavení chrání anglické předmostí na druhé straně Kanálu, které tvoří Belgie s Holandskem. Anglické loďstvo zajišťuje Francii spojením s koloniemi, kde tato má 60 milionů poddaných, které vojensky dají zcela jinou sílu, než jakou z Afriky získala

ve válce světové. Blok anglicko-francouzský je dnes nejmocnější světovou mocí válečnou.

Důsledky těsné spolupráce anglicko-francouzské vidíme a cítíme také tu, ve střední Evropě. Politické manévrování Německa ve věcech španělských postupně totiž zatlačilo Anglii tam, kde ji právě nechťelo mít. Přiblížilo ji Dohodě francouzsko-československo-sovětské. Politicky španělská válka vedla k užšímu souručenství velmocí ofensivních, ale také k souručenství států defenzivních. Německo se sblížilo, pravda, s Itálií více, než jak spolu pracovaly za války habešské, ale také spolupráce Francie s Anglií a Anglie s Ruskem jsou nyní užší, než byly před dvěma lety. Tlak vyvolal prostě protitlak. Politicky se v posledním roce zájmové bloky evropské značně vyhranily a tím se také válečné možnosti zredukovaly spíše na možnost druhé války světové. A poněvadž do té se nikomu nechce, je jasné, že válka španělská značně zažehnala drobná válečná dobrodružství v Evropě, která by mohla ohrozit existenci malých a středních států.

Nerozhoduje začátek, nýbrž konec.

Nejen po stránce politické se tu udělalo mnoho pro mír. Španělská válka přinesla také určité klady strategické, které nutí k revisi válečných teorií, jež se objevily na stránkách vojenských revuí v posledním desetiletí. Omyl by byl, kdyby se někdo domníval, že tato revise byla vyvolána zklamáním válečné techniky, jak se často dočítáme. Opět se totiž ukázalo, že nejdůležitějším činitelem ve válce jsou Clausewitzovy „f r i k c e“, jak nazval složky, které hrají za válek důležitou roli a které mají tu zlou vlastnost, že se nedají propočítat jako dávky střeliva a dráha jeho letu. Ukázalo se, že proti frikcím, v nichž hlavní jsou počasí, morálka a chybné zprávy o nepříteli, je jedinou nejlepší zárukou co největší převaha. Bůh války je vždy na straně větších batalionů, jak říkal už Napoleon. Bez veliké převahy technické a morální nedocílí se onoho spádu války, který má dát rychlé rozhodnutí. Srazí-li se dvě stejně silné armády, pohybující se pěšky, je z toho zákopová válka právě tak, jako když se srazí dvě stejně silné armády motomechanické. Opět platí tvrzení Clausewitzovo, že jen ten vojevůdce je na nejbezpečnější cestě k vítězství, který dovede boj vést s největší ekonomicí sil a který dovede důrazně uplatnit morální účinek silných záloh. Prvé překotné akce snad získávají terén, ale jen nejmohutnější poslední zálohy rozhodnou o konečném vítězství.

To vyplývá také z politických poměrů. Je-li nyní jimi do pozadí odsunuta možnost lokální války, kde by silný se mohl beztrestně vrhnout na slabého a motomechanickými prostředky jej v několika týdnech rozdrtit, pak nastává také jiné strategické hodnocení motomechanických armád a letectev, které jsou velikým nebezpečím hlavně pro malé státy. Ve srážce malého s velikým mohly motomechanické síly velkého ochromit strategické přípravy slabého a tím také zlomit jeho odpor už v prvních dnech nepřátelství. Ale za nové války světové celoevropská úloha sil motomechanických už nemůže být tak ryze

strategická, jako za války silného proti slabému, ale spoň ne v prvním údobí.

Politika předpisuje strategii a strategie opět taktiku. Politika, která může vyvolat druhou válku světovou, musí mít jinou strategii, než jde-li o vyvolání izolované války koloniální. Prostě, v příští světové válce nepůjde tak o sílu prvních strategických sledů, jako právě o průraznost a sílu sledů posledních. Jakmile se v prvním sledu vyjasní situace, jakmile se uvidí, kde nasadil útočník hlavní úder, kam přenesl těžiště svých záloh a nakolik je spotřeboval a vyplýval, pak se teprve aktivně zasáhne.

Válka podle Clausewitze nenáleží do oblasti umění a věd, nýbrž do oblasti sociálního života. Podle Clausewitze je válka konfliktem velikých zájmů. V politice, jak tvrdí, jsou utajeny základní rysy války, jako vlastnosti živého tvora v jeho zárodku. Politické rysy se v Evropě španělskou válkou vyhranily a tím se určily také strategické rysy možné války, která přes všechny teorie bude, opět válkou dlouhou, v níž nakonec rozhodnou vnitřní kvality národů provázené materiální převahou. Španělská válka také ukázala, že v širokých masách jsou stále skryty veliké zálohy morálních sil. Němci podceňovali před r. 1914 po stránce morální Francouze, jako Franco r. 1936 podceňoval morální sílu španělských republikánů. Síly velké revoluce francouzské a ruské jsou stále strategickou složkou možných válečných kombinací, stejně jako jsou jí defenzivní síla demokracie a ofensivnost autokracií. Clausewitz ovšem učil, že obrana je silnější formou zápasu a tím definoval také strategickou převahu demokracie. Španělská válka vedla tedy k politickému i strategickému vyjasnění evropských poměrů a z toho se odvodil důsledek vojensky velmi cenný pro ty, co se rozhodli k obraně, tedy pro evropské demokracie. Přivykly myšlence, že se musí připravit na to nejhorší. To je pokrok proti r. 1914. A kdo se dovedl připravit na nejhorší, připravil při tom nepřítele o nejcennější strategický prvek — o překvapení.

Německo s Itálií se během španělské války vnutily světu jako velmi neklidní činitelé, stále lomčující mírem. Ukázalo se, že tu jde o stav chronický. Před rokem ještě se dalo věřit, že Německo chce získat rovnoprávnost ve zbrojení, obnovit armádu a zbavit se závazků versailleského míru. Stačilo, aby ve Francii a v Rusku se trochu zachmuřil vnitropolitický obzor, a už bylo slyšet řinčení nového německého meče.

Není sporu, že španělská válka dovedla spořádat Evropu lépe než tucet různých konferencí. Ukázala demokraciím, že se musí připravit na to nejhorší a že nesmějí věřit přechodnému vyjasnění politického nebe. Ale i pro autoritativní režimy bylo Španělsko poučením, že válka je totiž stále ještě zatroleně složitou věcí, že kulomet v pevné ruce je mocnějším argumentem než nejtřpytnější fráze. Španělská válka naučila horké hlavy přemýšlení a porovnávání teorie se skutečností.

Napsali jsme tu před časem, že občanské války bývají dlouhé. Čeká-li Španělsko dlouhá válka, jako byla americká Severu proti Jihu před sedmdesáti lety, pak to ovšem znamená také veliké závazky pro přátele

obou bojujúcich stran. Prakticky je prozatím v této válce nejvíce exponována Itálie, která dnes vlastně bude pomalu válčit už dva roky, počítáme-li válku habešskou. Všechno nasvědčuje tomu, že pro Itálii ztráty z války španělské budou větší než z války habešské. Ale konečná sklizeň obou válek trčí stále strategicky ve vzduchu, poněvadž Itálii se nepodařilo zajistiti si převahu na spojích k územím, jež krví vykoupila. Ze všech čtyř partnerů Anglie, Francie, Německo, Itálie, poslední se strategicky v posledních letech nejvíce vyčerpává.

Zač vděčíme španělské válce.

Slouží utrpení španělského lidu evropskému míru? Ano, slouží. Pohrozilo totiž Evropě druhou světovou válkou a to je služba veliká. Upevnila souročenství defensivních demokracií, revidovala vábné teorie krátkých válek, otupila válečný význam překvapení, poněvadž přiučila přísné bdělosti. Jaké z toho mohou být konce? O těch rozhodují především vojáci, které naučila prvá světová válka tomu, čemu před ní nerozuměli: hodnocení světových vztahů politicko-strategických. Generální štáby dneška liší se od generálních štábů před 25 lety tím, že rozumí politickým poměrům, které správně promítají do mocenských možností. Politicky nevzdělaní vojáci z r. 1914 na straně ústředních mocností štváli do války, zatím co němečtí politikové se jí báli. Dnes je to opačně. V dynamických státech politikové mají sto chutí spustit válečnou mašinu. Jejich generální štáby dělají, jak se zdá, těmto obrátkám brzdu.

Španělská válka dala do rukou střízlivých vojáků vydatné argumenty proti temperamentním politikům. To neznamena, že by německý generální štáb nechtěl zvětšení německého státu silou, jak bylo přáním Bismarcka. Je však přesvědčen, že prozatím nejsou pro tak výhodné politické podmínky, jako byly v letech 1866 a 1870.

Stanislav Yester.

poznámky

Význam poslední krise

V čem vězí kořen nebezpečí poměrů, v nichž žijeme? O tom jsme se minulého týdne něco dověděli. Takové události jsou hluboké sondy, zapuštěné do vrátke pudy světové situace politické. Po prozkoumání výsledku vidíme, že jsme byli všichni nakloněni věci příliš racionalisovat, vykládat je z prvků rozumových, logickým postupem. Ale pokud tohle jde, není to nikdy ještě tak nebezpečné. Nebezpečí známé dá se ovládat. Je možno mu čelití stejnými prostředky. Nejhorší je nebezpečí neznámé, které vzniká náhle, bez příčiny, a probíhá prudce drahou, kterou naprosto nelze vypočítat. Jednání, které není dostatečně odůvodněno a podniká se prostředky nepřiměřenými. Jednání, které vyvolává riziko, jež není v žádném poměru k možnému užítku.

Něco takového jsme už zažili s válkou habešskou. To byla kampaň koloniální, podniknutá v rozměrech a s rizikem hohové války světové — a právě jen jako taková mohla se podařit. Vlastní národ i celá Evropa byly bezohledným diktátorem vystaveny nesmírnému tlaku jen proto, aby se obsadila exotická země, jejíž zužitkování bude vyžadovat nedohledných miliardových investic a získal se imperiální titul k uspokojení ješitnosti. To, co jiné koloniální státy podnikaly v příhodné době „levou rukou“, na to táhla Itálie s aparátem, hodným velmocenského nepřítel, a poněvadž by to bylo bývalo skutečně sílenství spouštět k vůli Habešji světovou válku, mohl Mussolini spoléhat, že moudřejší ustoupí — a v tom se nezklamal. Podobně investuje nyní ohromné hodnoty, materiální i morální, do války španělské jen proto, že si tam hodlá

zajistit vliv, o kterém soudí, že by jinak připadl konkurenci. Ale možná, že se právě proto hrdým Španělem zprotiví, nemají právě pověst vděčných lidí — zejména ne vděčných protektorům — a Italové budou jednou na pyrenejském poloostrově tak nenáviděni, jako byli kdysi v Itálii Francouzové a Španělové. Pro nás je rozhodující, že Duce zas naprosto bezohledně — bez ohledu na mír, ale i bez ohledu na rozum a míru — vystavuje Evropu strašlivému zatížení. Ale přitom Mussolini ještě svou povahou bytostí iracionální. Mussolini je prostě hazardní hráč. Iracionálním vůdcem národa se silnou vlohou života podvodomého, citového, mystického, je Adolf Hitler.

Ukázalo se, že německá politika nepostupovala tu s úmyslem předem pojatým, nějak rozumně odůvodněným, vyprovokovat srážku, při níž druhá strana by měla ustoupit nebo přijmout válku za podmínek pro ni nevýhodných — jak postupoval právě Mussolini v létě 1935 — nýbrž prostě se slepou myšlenkou (možno-li tak říci) na pomstu za padlé Němce, na jakousi barbarskou spravedlnost. Oko za oko, zub za zub. Vůdce opatřil si ji po prvé sám bombardováním Almerie (křížník „Deutschland“), v druhém případě musil však podle úmluvy žádat rozhodnutí na londýnském výboru čtyř (křížník „Leipzig“). Že druhý případ byl nepatrný, podle rozumné úvahy, nerozhodovalo, neboť vůdce to cítil spolu s prvním, jehož bezprostřednímu dojmu byl vystaven teprve po přivezení 31 mrtvol do Kielu. Cítil to bezprostředně a hluboce jako jeden šíp z nekonečné řady rudých, namířených na tělo Německa. Krev stoupla mu do hlavy. Chtěl, aby se ihned ukázalo „kdo je s námi a kdo proti nám“, aby „bílá Evropa“ projevila manifestačně svou solidaritu proti „bolševické smečce“. A poněvadž v Londýně jsou stále strašně nepozorní a nechápaví, nebo stojí dokonce „pod vlivem židů a svobodných zednářů, usazených v gangliích jejich státního systému“, a nadřuzují Moskvě a Valencii, byl vůdce hluboce uražen a zklamán a ve svém spravedlivém rozhorčení byl by tak málem udělal něco nenapravitelného.

Může se říci, že v Německu je také dosti chytrých a chladných hlav, jako Neurath, Schacht nebo Blomberg, ale všichni tito pouzí odborníci jsou tu jen k tomu, aby vůdci referovali, radili — a pak prováděli jeho vůli. Vůle je v Německu jako v Itálii — nebo v Rusku — jen jedna a vyžaduje mrtvolné poslušnosti. Jinak se mrtvola krátkou cestou porídí. Neurath byl právě odvolán s cesty, kterou už málem nastoupil a kterou si trpělivě připravoval celé měsíce, jediným pokynem. Stejně není nejmenší pochyby, že by byla poslušna celá armáda a celý národ, byť by měly sebe vážnější věcné, rozumné námítky. V Německu a v duši vůdcové rozhodují jiné motivy, o nichž moudrost naše nemá ani zdání. Pro německou čest a věrnost jest s to, udělat věci normálnímu rozumu politickému nebo diplomatickému i vojenskému nemožné. Tomu se říká heroický názor světový. Ten bývá ovšem zároveň tragický. Hitler může takto jednatí tím spíše, že všechno, co dosud s Německem a pro Německo udělal, celé jeho ovládnutí revolucí hákového kříže a celé jeho „osvobození z pout versailleských“, jevílo se v mezích normálního nemožné. Dnes, kdy národ je probuzen a osvobození dokončeno a kdy by se při dalších realizacích musilo přejítí k útoku, je situace ovšem od základu změněna. Hitler sám to cítí nejlépe a proto řekl: nebude již překvapení — a nabídl veliké příměří dvacetí pěti let. Příměří, které může býti kdykoli zkráceno, kdyby vůdce ucítil v nitru nevyhnutelnou toho potřebu.

Není a nebude pohodlné žítí v sousedství Německa. Jen klidná síla, pružná a zdržlivá, plně si vědomá vážnosti věci, odvážná, když odvahy bude třeba, ale zakazující si jakékoli provokace, zejména zbytečné osobní píchání jehlou, může nás ještě uchránit války. To jest politika, kterou nám právě doporučil nový anglický premier.

Rudolf Procházka.

Konjunktura, mzdy a zaměstnanost

Na toto téma snažil se dát odpověď Svaz průmyslníků na poslední valné hromadě a krátce potom zkoumali je také někteří členové vlády. Závěry nejsou stejné. Hlavní osoby průmyslových kartelů, svázaných s bankami, prozrazovaly slušnou dávku pesimismu a úzkostlivě se vyhýbaly přiznání, že celkový hospodářský vzestup usadil se také u nás. Naproti tomu jsou členové vlády mnohem optimističtější, ačkoliv jsou střízlivější v rozboru, který na rozdíl od průmyslníků opírají o přesná čísla, jak se to při takovém tématu sluší a patří. Není to žádná maličkost, zvýšil-li se vývoz proti r. 1935 o celých 95% a v prvních pěti měsících tohoto roku o 64%. Není důvodu zavírat oči před skutečností, že v porovnání s r. 1935 zvýšil se

index průmyslové výroby o 28.1 bodu a proti loňsku o 18.2. Důležitá odvětví průmyslu překročila již dokonce stav z blazeného roku 1929. Je to kovoprůmysl, chemická a papírnická výroba, průmysl elektrárenský a k největšímu překvapení i textilní průmysl, třebaž dosud nedosáhl vrcholu z r. 1927. Uvážíme-li, že nápadně zlepšení dostavilo se také v jiných rozhodujících odvětvích, je jasné, že celkový vzestup nepřipadá jen na vrub zbrojení a velkých prací, které s ním souvisí. Není to jediný podnět k oživení výroby a z toho již vyplývá, že průmyslníci měli by velmi bedlivě počítat s tímto zjevem.

Žel, právě v tomto ohledu byl jejich sjezd velmi skoupý na slovo. Nedověděli jsme se, co chtějí sami podniknout a jaký mají plán, aby využili možnosti konjunktury. Z odborného tisku se spíše dovídáme, co a jak zanedbávají na zahraničních trzích a jak těžkopádně pronikají do nových oblastí. Zdá se, že tuto starost přenechávají veřejným institucím. Snad proto, že jsou příliš zaměstnání snahou, aby z konjunktury vytěžili rychle co největší zisky. Bilance velkých průmyslových podniků vykazují v poslední době závratný vzestup zisků a víc než slušné dividendy. Snad jsou také příliš vyčerpáni starostmi, jak se mají politicky zařadit, když jim dosavadní zkušenost dokázala, že sázeli na falešnou kartu. Rozhodnou-li se pro jednostranný příklon k agrární pravici, podají jen důkaz, že jsou tvrdší, než ačkoliv právě nyní měla by být průmyslová politika co nejpružnější. Důsledky pak budou pro veřejnost opravdu velmi nepříznivé jako dosud.

Důraz je na slovíčku dosud. Ačkoliv hospodářské oživení trvá již dosti dlouho a rozkvět zisku také není z poslední doby, zůstávají mzdy na úrovni z černých let krise. Svaz průmyslníků brání se urputně zvýšení mezd i zkrácení pracovní doby. Nepozastává se ani nad stávkovým hnutím, kterým se dělnictvo domáhá samozřejmého a oprávněného zlepšení. Příklad s úpravou platových srážek státních zaměstnanců nepůsobil. Chápeme velmi dobře ministra sociální péče, pozastavuje-li se nad trpkou pravdou, že pracovní důchod dělnictva je ještě stále o 10 milionů Kč nižší než byl r. 1929 — a je o tolik nižší d e n n ě. Spotřební schopnost lidí klesla za krise o 270 milionů Kč měsíčně a celkový pokles pracovních důchodů dá se ještě stále odhadnout obnosem 400 milionů Kč měsíčně. Nejsou-li průmyslníci spokojeni s oživením v průmyslových odvětvích, pracujících pro spotřebu, mohli by velmi snadno a rychle objevit strom, který vrhá tento stín a našli by jej především ve své zahradě. Právě tak by mohli poznat, proč zůstává poměrně vysoký počet nezaměstnaných i po odečtení tisíců, kteří byli a jsou z výroby vyřazeni tak zvanou technickou racionalisací. Úprava, vlastně zkrácení pracovní doby vyžaduje zajisté mezinárodní úpravy, ale tato prostá pravda nezbavuje ještě povinnosti, že je třeba začít bez prodlení a bez dovolávání se okolností, že svět ještě není tak daleko. Je to slabá omluva, která průhledně prozrazuje, že průmyslovým kartelům jde především o to, aby zkrácení pracovní doby nebylo spojeno se zvýšením, totiž s vyrovnáním mezd a platů. Našel-li se v agrárním tisku odborník, který vyčetl ze statistiky ministerstva sociální péče příliš pomalý pokles počtu nezaměstnaných, měl by tuž bolestnou pravdu neúnavně připomínat průmyslníkům, uchylujícím se pod agrární střechu. Pak by i jeho zlomyslnost byla na pravém místě. Nízké mzdy a s nimi nízká spotřební schopnost, k tomu pak odpor proti zkrácení pracovní doby, tvoří nyní opravdu hlavní překážku hospodářského oživení také v odvětvích, kde dosud není mnoho důvodů k spokojenosti. Svaz průmyslníků jednal dosti dlouho, nyní přichází chvíle, kdy má ukázat, jak dovede vlastní iniciativu věci řešit.

J. Frič.

Trapná aféra řudové strany

Spor mezi poslancem řudové strany Karolem Sídorem a jedním z tajemníků národně socialistické strany na Slovensku, tak, jak se rozvinul, stal se více než obyčejnou pří politikých protivníků. Po celém Slovensku se živě přetřásají okolnosti tohoto případu. Ozývají-li se hlasy z řad blízkých ústřednímu vedení řudové strany, že není čestné vláčet politikého protivníka po soudech, je třeba připomenout, že Sídora k soudu nikdo nevěkl, ale Sidor sám žaloval. Jiná je ovšem otázka, jak to, že žalobce se ocitl v situaci obžalovaného. Ať je už průběh soudního jednání jakýkoliv a strany zde vystupují jinak rozesazený, veřejnost celý případ chápe a posuzuje tak, že na lavici obžalovaných sedí Sidor a politika řudové strany. Nevíme, jak se tento významný spor ukončí, zůstává však jisté: v sázce jsou zájmy jen řudové strany. Prohraje-li Sidor tento spor, a není vyloučeno, že postupně přijdou ještě některá překvapení, bude to pro řudovou stranu rána podobného druhu, jakou již jednou utrhla. Národně socialistický tajemník je přece jen osobou málo významnou, aby to mělo jakékoliv politické důsledky, kdyby svůj spor se Sídorem prohrál. V průběhu sporu a potom

zvláště po něm jsou však okolnosti, které staví řudovou stranu do zvláště podivného a nepříznivého světa.

Kdyby se v průběhu procesu Sidorovi nedokázalo vůbec nic a žalovaný tajemník byl třeba i odsouzen, stačí jediná skutečnost, aby se na řudovou stranu a některé její lidi hledělo s oprávněnou nedůvěrou. Tou skutečností je, že jeden z kruhu Jehlicskova, Bajan, stíhaný zatykačem a pracující ve Vídni proti našemu státu, navštěvoval místnosti ústředního vedení řudové strany, stýkal se s lidmi ze „Slováka“ a odevzdával zde určité částky. To přiznal sám Sidor ve veřejné obhajobě. Všichni Slováci, kteří ještě nechtějí uvěřit, že by lidé z vedení řudové strany mohli se stýkat s iredentisty, nechtějí si skutečnost postaví a mnozí si jí opravdu už postavili takto: kdyby ke komukoliv z nás, kteří jsme za tento stát a jeho zájmy, přišel člověk, o němž víme, že pracuje v zahraničí v kruhu našich zapřísařhlých nepřátel, co bychom asi udělali? Většina by zcela jistě povolala policii a dala takového návštěvníka zavřít. Menší část, hlavně pravověrní autonomisté, chápující svůj boj skutečně ideálně, návštěvníka tohoto typu by při nejlepší myšlence chytla za límec a vyhodila. Nemá-li někdo styků s Jehlicskovým kruhem, potom by se právem musil domnívat, že člověk rázu Bajanova přišel jako agent provokatér. Lidé z vedení řudové strany však Bajana nedali zavřít policií, ani ho nevyhodili z místnosti svého sekretariátu. Přijímali jeho návštěvy, jak to Sidor přiznal, dali mu i nějaké potvrzenky na částky, o nichž tvrdí, že jsou z docela nezavadných zahraničních pramenů. Kdyby nic jiného již v průběhu dalšího soudního řízení nevyšlo najevo, tato skutečnost stačí k nepříznivému mínění o povaze a politice řudové strany, nebo správněji řečeno, o některých jejích činitelích. Pro soudného člověka není třeba dalších důkazů.

Bylo zajímavé sledovat, jak o tomto případě psal tisk. Listy československého směru v převážně většině spokojily se jen suchým referováním o soudním pojednávání. Zřejmě dávaly se strážlivě a neměly tuto delikátní při vžit do souboru agitáčního materiálu. Případem se dlouze zabývaly časopisy vlastně jen směru autonomistického. Odpůrci chovali se klidně a zdrženlivě. Sidorova obrana a psaní autonomistického tisku prozrazovaly nervositu. Celá obrana má povážlivé trhliny. Jednoho dne prohlásili ve „Slováku“ Bajan za agenta provokatéra a nemohli mu přijít na jméno, za několik dní potom však uveřejnili jeho list jako svědeckou výpověď na Sidorovu obranu. Jistě, že tento nesoulad dal vzniknout řadě nových domněnek. Při nejmenším to byla známka nervosní a špatné řeze obrany.

Nikdo z vedení řudové strany se veřejně Sídora neujal. Očekávalo se, že jistě aspoň Hlinka řekne své slovo, ale neudělal to. Snad k tomuto opatrnému postupu nabádá vedoucí lidi řudové strany špatná zkušenost z dřívějšíka. Hlinka už jednou nabízel svoji hlavu za člověka z vedení řudové strany, dokáže-li se mu něco protistátního. Kdyby se u nás stínaly hlavy podle přání jejich nositelů ve svědeckých výpovědích, už by Slovensko nevidělo tohoto stříbrovláského kmeta na jeho velkolepých veřejných projevech. Píchlo se asi do slabiny a ožehavého místa řudové strany a je málo těch, kteří by si chtěli páliť prsty v případě, o němž sami nemohou bezpečně vědět, jak se bude rozvíjet. Projevy vedoucích lidí byly by jistě na místě, protože už nejde jen o Sidorův osobní spor. Ze záležitosti se stala trapná aféra celé řudové strany.

Dnes už může každý řudové straně vmést do tváře výtku, že její lidé se stýkali s Bajanem. A Bajan je známý z práce proti našemu státu. Člověk stíhaný zatykačem pro iredentistickou činnost, navštěvoval místnosti ústředního vedení řudové strany a přinesl sem nějaké peníze. O jejich výši a původu se názory rozcházejí. Styky ty byly doznány Sídorem. A nikdo z vedení řudové strany nemá důvod, aby se k této doznané skutečnosti vyjádřil? Snad chybí odvaha, snad je to i strach před něčím ještě horším, který učinil z vedoucích lidí řudové strany mlčící sfingy.

Ve „Slováku“ zaznamenávají v denních zprávách vždycky obnosy, které dají autonomističtí nadšenci na podporu „Slováka“ nebo jiného tisku řudové strany. Bylo by zajímavé vědět, v kterém čísle zaznamenali, že Bajan složil v redakci podporu, o níž Sidor přiznal, že na ni vydali potvrzenku. Sidor uvádí ve svém článku „Demaskujem“, že vídeňští Slováci v letech kolem 1930, ale ještě i nyní posílají podporu od rozličných lidí. Také zajímavé. Pokud nám sahá paměť, četli jsme ve „Slováku“ jen asi dvakrát nebo třikrát, že by z Vídně přišel dar na podporu „Slováka“. Kvitované částky nikdy nedosahovaly zdaleka obnosu, darovaného Bajanem.

Je docela možné, že také tentokrát Sidor spor vyhraje a politický tajemník bude odsouzen, jak se to stalo již v mno-

hých prípadoch pred tým. Nezatajujeme si ťažkosti, ktoré jsou spojeny s jasným a presvedčujúcim dokázáním všech těch těžkých obvinění. Bylo by možná chybou určité očekávat senační zakončení tohoto sporu, ačkoliv výsledek je pro Sidora nejistý. Je však příznačné, v jakém ovzduší se tento politik stále pohybuje a jakým zvláštním úskalím proplovává. Bajanovy návštěvy v redakci „Slováka“ jsou beze sporu těžkým mravním a politickým proviněním. Bude však tento důkaz, který se podařil, stačit jako důkaz pravdy pro obžalovaného tajemníka? Ovšem tato stížnost na Sidora není jediná. Leží jich už větší počet a velmi zajímavých. Sledovat cesty tohoto autonomistického radikála v celém tom politickém souboru, jak vede tisk a politiku Rudové strany, je jednou z nejtemnějších, ale nejzajímavějších kapitolou veřejného života na Slovensku. Jak se však v úřednickém světě říká: Úředník je nejraději, když může dát akt ke spisům. Když akt už příliš roste, nemůže to jít do nekonečna a jednou se musí ukončit. To platí také o určitých etapách politického vývoje skupin a jejich osob. Sidorův akt v politickém slova smyslu také příliš už narostl.

Arnošt Pospíšil.

Propaganda parlamentarismu

Když se v parlamentě jednalo o úpravě poslaneckých i senátorských platů, postěžoval si zejména sen. Krojher, že veřejnost dobře nezná skutečnou práci zákonodárců, že vidí stále jen těch 5000 Kč měsíčně, které poslanec a senátor nedostane. — Je pravda, že řada fašistických a fašisujících listů — ve snaze zdiskreditovat poslance — líčila je jako lidi, kteří berou velké peníze za nic nedělání, jako lidi, kteří jsou nejméně v parlamentní restauraci. Byla už také — s druhé strany — řada článků, které líčily, jak vypadá skutečná práce zákonodárců.

Snad poslanci a senátoři nechtějí o těchto věcech mnoho mluvit, aby se neřeklo: tua res agitur. Ale poslanci nejsou soukromníci; jsou našimi zástupci a jsou nositeli parlamentarismu a proto by si měli všímat více propagandy své práce. Tu nestačí jen nařikat: veřejnost nám křivdí. Veřejnost jest často na omylu, protože se jí nevyloží věci, jak jsou. Pokud pak jde o výši poslaneckých platů (z nichž poslancům zbude velmi málo), jsou poslanci a senátoři trochu obětí agitace svých politických stran, které ukazují: hle, kolik tisíc Kč měsíčně má ten či onen! Je nutno stále a stále zdůrazňovat, že nezáleží jen na absolutní výši platu a příjmu, ale na tom, je-li zasloužený. I vysoký plat může být zasloužený. Dobrý a poctivý poslanec by dnes zasloužil větší plat, než má dosud. Poslední úprava poslaneckých platů v celku nikomu nepomohla, nejméně vznikla nová domněnka: oni si přidávají. Rozumní lidé budou vždy souhlasit s tím, aby odpovědní státní funkcionáři měli slušné příjmy. Proč by neměli mítí spravedlivě velké platy lidé ve veřejném životě, jichž odpovědnost jest daleko větší, než mnohých lidí v soukromém podnikání, kteří při menší odpovědnosti mají daleko větší platy, než čelní funkcionáři státního a politického života?

Ale je zapotřebí, aby také poslanci a senátoři dovedli mezi sebou netrpět (i když ho nemohou zbavit mandátu) každého, kdo jedná tak, jak to neodpovídá představám o dobrém zástupci lidu; tím by zvýšili váhu poslaneckého mandátu, ale tím by posilovali také důvěru v parlamentarismus. Vše totiž stojí na lidech. Lidé nevidí parlamentarismus a parlament, ale poslance a senátory. Je přirozeno, že mezi 300 poslanci a 150 senátory se najde pleva. To je přirozené. Ale je škodlivé, chodí-li dobří poslanci kolem takových případů jako v papučích, protože se domnívají, že by to „komplikovalo situaci atd.“ V takovém případě nelibost nad jednotlivcem dopadá i na hlavy druhých, kteří se měli přičinít, aby našli čáru, dělící slušné od jednoho neslušného. V. G.

Representace

Vydatný příspěvek ze státní pokladny nestačí ani, aby pomohl uvést do náležitosti stavu lodní park Pražské paroplavební společnosti. Bude třeba příspěvku dalšího. Pomineme úvahu o této úkaze zdatnosti soukromého podnikání a předpokládejme, že pro veřejnou bezpečnost bylo nutné, aby stát pomohl. Ale žádost o novou subvenci byla také odůvodňována potřebou, aby jedna z lodí byla upravena pro „representační projížďky.“ Pěknou pointu dostala na konec snaha o representaci zjištěním, že ona loď už vůbec nestojí ani za opravu.

Nejde jen o nesouhlas poplatníka, aby se státní peníze vydávaly na representaci v době, kdy je jich málo na úkoly mnohem závažnější. Celý ten střeoevropský pojem „representace“ by stál za důkladné zpytování. Lze-li to zvláštní slovo na nápadě přeložit asi slovy „představovat“, „ukazovat“, „za-

stupovat“, musili bychom k nim dodat ve střední Evropě ještě: „... sebe v lepším, blahobytnějším hávu, nežli je skutečnost“. Lidový výraz „blýsknouti se“ vystihuje asi tak nejpřesněji střeoevropský obsah representace.

Psychologie — a zvláště sociální psychologie — by dovedla zaiisté vysvětliti kořeny této střeoevropské (a východoevropské) představy o „representaci“. Snad se v ní projevuje jakýsi kolektivní komplex méněcennosti. Obyvatelé střední Evropy se jaksi stydí za sebe, za svůj životní průměr, a snaží se vnuknouti spoluobčanům a světu lepší mínění o sobě. Bezpochyby našli bychom tu vysvětlení také pro polské úsilí o velmocenské uznání.

Vrcholem representačních snah v našem životě je asi pražský Representační dům. Ale trvalým jeho obecným dokladem jsou také ve středních vrstvách „pokoje“, v nichž se nebydlí, protože jsou určeny jen pro návštěvy, pro hosty, pro representaci. Proto se také lidé u nás zvou tak málo na oběd, neboť takový oběd by nemohl být prostý oběd, ale „representační“ oběd, čili nákladný pro rodinný rozpočet. A ten, kdo by jej oplácel, musil by se „dát vidět“ ještě nákladněji.

Vymaňujeme se na svůj prospěch v mnohém ze střeoevropských poměrů, dorůstáme pomalu ke slušnému světovému průměru. Měli jsme vzácné štěstí na moudré učitele, kteří nás učili v mezinárodní politice žiti úměrně své velikosti, neopjieti se prestiží, ale také nezařadavati klidněmu vědomí vlastních sil. Neškodilo by, abychom se odrakouštili trochu i ve svých představách representačních. Mělo by to dobré praktické důsledky i v našem poměru k hostům z ciziny. Ne nadarmo jsou totiž stížnosti, že péči o cizince ponecháváme příliš oficiálním místům, že příliš zřídka se takový host dostane do zdejší rodiny.

Příčinou je zpravidla ona plachost naše a rozpaky, doveďme-li se dost „representovat“. Je u nás dnes už dosti lidí, kteří majetkově, bytovým zařízením i jazykově jsou dobře s to, aby poskytli na čas prostředí domácího života cizimu hosti, na jehož dojmoch někdy nesmírně záleží. Úřední propaganda a pohostinství pracuje zdatně, ale nemůže vždy nahraditi pohostinství v rodině. V tom bychom se ostatně mohli mnohému naučiti hlavně od maďarské péče o cizince. Ti lidé, kteří k nám přicházejí ze západu opravdu s dobrou vůlí poznati, nehledají přepych falešné „representace“, ale příjemné, občanský prostě potvrzení, že demokratický národ uprostřed Evropy je i svým životním stykem blízký západním demokraciím.

A na to potvrzení, jež nám nemůže být lhostejné, hodí se lépe nelícená srdečnost občanského života než sebe lesklejší pozlátko třeba „representačních“ lodí, jejichž vnitřní chatrnost prohlédne záhy přece každý zkušenější host, jako prozradí „parádní“ pokoj hned, že se v něm nebydlí, jako nepřesvědčí Representační dům nikoho o přepychovém životě pracovitého, skromného národa. ld.

Tajuplný ústav

Tímto tajuplným ústavem je státní ústav těsnopisný. Důvodů je několik.

1. Jsou to těsnopisci, kteří prosí: zrušte tento ústav, je zbytečný. Bude-li zrušen, ničeho neztratíme a republika ušetří hodně peněz. To je řeč velmi nezvyklá. Bylo by u nás možno někdy mluvit o inflaci různých ústavů; leckteré z nich mohly by být zrušeny, ale ihned by mnoho lidí povstalo na jejich obranu. Bylo by možno na př. uvažovati o tom, nemáme-li inflaci různých zemědělských výzkumných ústavů, konají-li některé z nich skutečně prospěšné služby. Vyrostl jsem v ovzduší učitelském; vim, že ti staří učitelé, kteří dávali sazenice a rouby, učili roubovat a zakládali školky, pěstovali včely a pořádali po vesnicích přednášky, zakládali kempeličky a radili sedlákům, když jim přišlo něco písemného od úřadů, vykonali pro český venkov daleko více, než leckterý zemědělský ústav, který visí ve vzduchu, bez styku se životem a lidmi. Ale každý z těchto i jiných ústavů najde své obránce. Jen těsnopisci prosí: zrušte náš ústav.

2. Tajuplné jsou poměry v tomto ústavu. Čteme v náčích těsnopisců: funkce ředitele Nováka se končí ministerskou revidí a jeho odchodem do ústavu pro choromyslné v Bohnicích.

3. Tajuplné je i to, že se těsnopisci nikde nemohou dovolat zrušení ústavu, čímž by republika ušetřila ročně přes 100.000 Kč, aniž by tím těsnopis byl nějak poškozen.

Najde se někdo v úsporné komisi, kdo zasadí ránu z milostí tomuto těsnopisnému ústavu, který těsnopisci nechtějí?

V. G.

politika

Gustav Winter:

Proč Blum odchází a co bude po něm

Blum měl plán.

Vlády jsou smrtelné, ve Francii ještě více než kdekoliv jinde. Blumova vláda zažila na sobě tuto pravdu krátce po svých prvních narozeninách. Tento konec nepřichází docela neočekávaně. Když jsme před čtyřmi měsíci podávali v tomto listě bilanci prvních tří čtvrtí roku Blumovy vlády, řekli jsme výslovně, že nechceme nic prorokovat, co do délky jejího dalšího trvání. Situace vlády byla nesnadná již koncem února a byla dočasně napravena obratem ve finanční politice a „oddechem“ v politice hospodářské. Ale když se vláda dožila otevření výstavy, považovalo se za pravděpodobné, že je na několik měsíců zachráněna a že krize nepropukne dříve než na podzim. Hospodářský a finanční mechanismus národa má však své vnitřní zákony a nemohl patrně čekat, až se výstava skončí. Odtud nová akutní krize počátkem června, jež vedla konečně k demisi.

Vláda Léona Bluma bude zajisté ve francouzských politických dějinách zaujímat místo velmi čestné. Nemusíme nic ubírat z toho výčtu zásluh a splněných reforem, jež jsme zde před časem podali. A to nemluvíme o osobnosti premierové, jež rovněž znamenala ve francouzské politice něco nového a cenného. Tento rok francouzské politiky byl rokem Blumovým, neboť on jej vyplňoval celým svým mimořádným politickým a státnickým talentem, svou pracovitostí a energií, svou svěží důvěrou. Blum nešel na premiérské křeslo nepřipraven. Naopak ze všech francouzských politiků on snad nejlépe věděl, co chce udělat, bude-li jednou předsedou vlády. Úvahy o reformě vládního ústrojí, jež napsal (a anonymně vydal) koncem války, ukazují, jak se zasvěcoval do mnohotvárné techniky správy velkého státu. Přitom nebyl netrpěliv a uměl čekat dlouho, řekl bych příliš dlouho. Každým způsobem se mohl mnohému naučit z chyb svých předchůdců. Měl tedy připraven plán reformem, které mínil provést. Měl vypočítáno i tempo, jímž je chtěl provádět, a psychologické předpoklady jejich provedení. Hledáme-li v nekonečném řetěze příčin jeho pádu ty, jež je možno považovat za prvotní, vidíme první z nich ve špatném odhadu skutečného výsledku a smyslu oněch voleb.

Volby přinesly, jak se tvrdilo, veliké vítězství lidové frontě. Celé lidové frontě? Naprosto ne. Radikálové vyšli z voleb velmi pošramoceni na počtu hlasů i mandátů, z rozličných malých frakcí mezi nimi a socialisty zůstalo toho živo po volební bitvě velmi málo, socialisté získali sice veliký počet mandátů proto, že byli ve formaci lidové fronty uprostřed a dostávali tak hlasy komunistické i radikální, ale co do počtu hlasů něco ztratili. Vítězi byli jen komunisté, jimž jednotná fronta, kterou s nimi socialisté uzavřeli v létě 1934, dala nové politické panenství. Ti získali jak na hlasech, tak mandátech, a to velmi vydatně. Sečteme-li však, co lidová fronta na jedné straně získala a na druhé straně ztratila, vidíme, že se celkem ve prospěch levice přesunulo pět procent hlasů. To je úspěch, to není rozhodující vítězství. Z okrouhle deseti milionů odevzdaných hlasů dostala lidová fronta

asi půl šesta milionu a pravice se středem asi půl pátá milionu. Oposice byla tedy volbami oslabena, ale naprosto ne rozdracena; zůstávala i čistě početně velmi silnou menšinou, nehledíc k jiným mocenským prostředkům, jež měla stále ještě v rukou. To je fakt, který bylo možno na chvíli zastřít nadšenými pouličními projevy a tiskem, ale který vlivně zasáhl do dalšího vývoje. Po krátkém výkyvu se musilo jednou ukázat, jaký je skutečný poměr sil.

Stávkové hnutí urychlilo tempo.

Ten výkyv se projevil bouřlivými stávkami loni v červnu a heslem „vše je možno“, jak zněl titul jednoho článku, otištěného tehdy v Blumově politickém orgánu. Nic není tak choulostivé, jako musí-li člověk citovat sám sebe, ale nemůžeme se tomu vyhnout v tomto epilogu k první Blumově vládě — pravíme-li první, říkáme zároveň, že věříme, že není poslední. Citujme tedy, co jsme napsali v tomto listě ještě předtím, než se Blum ministerským předsedou stal:

„Čeká se až příliš mnoho a Léonu Blumovi se možná vymstí, že nástup socialistů k vládě obestřel takřka mystikou v době, kdy se proti účasti ve vládě stavěl... Ta veliká očekávání se mohou stát za určitých situací nebezpečím.“

Také opravdu se stala a to dvojím způsobem. Předně zvrátila Blumovi jeho pečlivě připravený rozvrh času. To, po čem volaly stávkující davy, přesvědčené, že bylo dosaženo rozhodného vítězství a že „vše je možné“, figurovalo v Blumově vládním programu. Byl to úkol ne na týdny a na měsíce, ale na léta. Co však mělo být děláno plánovitě a postupně, musilo být provedeno najednou. Tak bylo mnoho reforem uskutečněno dříve, než byly dány všechny finanční a hospodářské předpoklady k tomu, aby je hospodářský organismus země strávil bez obtíží. A poněvadž bylo nutno obrátit celou pozornost a veškerou energii vlády jedním směrem, nebylo lze provést v onom výjimečně vhodném okamžiku jiné věci neméně naléhavé — na příklad dozor nad bankami, aspoň v té formě, v které byl uskutečněn v Belgii. V těžkých dobách, jež Blumova vláda prožívala v posledních nedělích, nejednou asi litoval Blum, že si nedal ve vhodnou chvíli odhlasovat zákon, jenž by mu byl snad umožnil obejít se bez plných mocí.

Na druhé straně pak zkazily ony stávky — k jejich otcovství se konečně nedávno přihlásila komunistická strana — celkovou náladu optimismu, za které chtěl Léon Blum zahájit své dílo finanční a hospodářské nápravy. I v této příčině nemělo veřejné mínění proti Blumovi zásadní námitky. Jak Blum sám pěkně řekl, země čekala na tuto novou vládu, novou svými osobnostmi i svým duchem, s nedočkavostí nevěsty, těšící se na svého příštího muže. Cesta, jíž chtěl Blum postupovat, předpokládala právě tento optimismus, tuto vlídnou atmosféru vyčkávání. „Kdybychom sahalí k násilí a vyvolávali nepokoje a zmatek, jednali bychom proti svému vlastnímu cíli,“ pravil Blum tři neděle před tím, než se vlády ujal. A ačkoli ony stávkové horečky proběhly bez obětí — v první řadě jistě díky neobyčejnému Blumovu taktu, který projevil v situaci nadmíru nesnadné — bylo by těžko tvrdit, že zvýšily v očích veřejnosti důvěru v úspěchy sanační akce, kterou Blum chystal. Tedy: finanční politika vlády byla od začátku ztížena zvýšením břemen, jež prvních několik neděl vlády uložilo státní pokladně, a zmenšením důvěry široké veřejnosti.

Cenový problém.

V čem záležel finanční plán vlády Blumovy? Vycházejí ze správného odhadu, že není možno, aby byl dobrý finanční stav v zemi stagnujícího hospodářství a že deflační systém, jímž chtěla Francie po pět let léčit své finance, selhal, chtěl dát Blum rozhodný impuls hospodářství zvýšením podnikavosti, usnadněním úvěru, zlepšením nákupní schopnosti nejširších mas. Zvýšení mezd a platů, jeden z následků stávek v červnu, mohl dobře zapadnout do tohoto plánu, kdyby se byly splnily všechny jeho ostatní odhady. Jedním z předpokladů úspěchu toho plánu byla devalvace, o jejíž nutnosti byla většina veřejnosti v tu dobu již přesvědčena. Ale poněvadž byli komunisté rozhodně proti devalvaci — jejich volebním heslem bylo „obrana franku chudých“ — byla tato operace příliš odkládána, a když se k ní sáhlo, byla zmařena už větší část účinnosti. Snad ostatně bylo možno opravdu uniknout devalvaci — ale pak bylo třeba dbát, aby nestoupily ceny. Bohužel v tomto punktu selhal vládní plán hned od začátku.

Cenový problém měl ve Francii svou zvláštní tvářnost. Deflace, pokles surovin na světových trzích a jiné příčiny zlevnily také ve Francii výrobní cenu tovarů, ale na rozdíl od jiných zemí se toto zlevnění velmi málo projevilo v cenách detailních. Bylo tedy příliš veliké rozpětí mezi oběma stupnicemi cen, což znamená, že bylo možno provést uvnitř tohoto rozpětí mnoho sociálních reforem, aniž bylo třeba zvyšovat zřetelně ceny. Třemi způsoby mohla vláda působit na hladinu cen: potíráním lichvy, obezřetnou politikou celní, jež by držela nad zdražovateli Damoklův meč, uvolněním dovozu a reformami, jež by byly zasáhly do obchodního procesu. Je-li káva devětkrát dražší v obchodě v Paříži než v Havru, když tam přijede z Brazílie, je jistě něco shnilého v systému, který vede tu kávu od importéra k pařížskému obchodníkovi.

Zde bylo nutno nasadit páky, ale nestalo se nic, právě jako se nestalo nic v obou druhých způsobech, jimiž bylo možno držet ceny v mezích.

Co to znamenalo? Když koncem září přišla přece devalvace, byly už ceny o mnoho výše než v červnu a sociální zákony byly častěji záminkou než opravdovým důvodem k tomuto zdražování. Ale vysoké ceny znemožňovaly ono hospodářské rozprouštění, na němž záležel vládní plán obnovy. Devalvace na čas přivedla francouzské ceny na světovou úroveň. Bylo třeba držet je na ní. Že to jde, ukázalo se v Holandsku a Švýcarsku, kde přes devalvaci nestoupily ceny ani o desetinu, ve většině případů sotva o dvacetinu. Ve Francii bohužel nedovedli zadržet nové stoupání cen, takže se za několik měsíců dostala Francie opět nad světové ceny. Výstava napravuje poněkud přílivem cizinců tento nepřijemný fakt, ale v obchodní bilanci, jež je za pět měsíců pasivní osmi miliardami, se s ním shledáváme v celé jeho hrozivosti. Pokud hospodářská a finanční náprava závisela na tomto — a to bylo ve veliké míře — byla tedy znemožněna tím, že vláda k problému cen přihlížela zcela nedostatečně. Smíme aspoň ještě jednou citovat sami sebe? V březnu jsme napsali v „Přítomnosti“: „Nezdary vlády ve finančních věcech lze shrnout ve větu, že se dovedla velmi dobře postarat o výrobce, ale zanedbávala spotřebitele. Tak došlo k onomu závodu mezi cenami a mzdami, který je v tuto chvíli nejnebezpečnějším úskalím další existence vlády.“ Co bylo v březnu nebezpečným úskalím, o to pak v červnu vládní koráb opravdu ztroskotal.

Jisté oživení nastalo skutečně. Francie se dostala do hospodářské krise nejpozději, proto z ní také nejpozději vychází, ale do Blumovy vlády spadají první příznaky zlepšení. Devalvace na nějaký čas povzbudila tento slibný vývoj, ale přílišným stoupáním cen byl zase tento proces zabrzděn. Jsou rozličné způsoby, jimiž se dá zjišťovat hospodářský stav země. Jsou statistiky dovozu a vývozu, vkladů a výběru vkladů, počtu přistavených vagonů, příjmů železničních společností atd. Každý ten způsob má něco dobrého a je ošidný jako každá statistika. Ale jsou kavárny a hospůdky, kde se scházejí obchodní cestující. Ti se zpravidla nestarají o politiku, povahou jsou spíše optimisty, ale mezi sebou si nelžou do kapsy. Nuže, zašel-li člověk do takových kaváren a hospůdek, neslyšel od února nic než nářek. Zlepšení se zarazilo, koupěchtivost se snad udržela, ale ceny byly tak vysoké, že nebylo možno ji ukojit. To je také svědectví, a nadto lidské a živé, spolehlivější než cifry.

Deserce zlata.

Nepodařilo-li se rozproudit hospodářský život, jak bylo plánem vlády, nepodařilo se také ulevit státním financím. Řekněme hned, že Blumova vláda je zdělila ve velmi neutěšeném stavu a že mimořádná evropská situace ji nutila k mimořádným vojenským nákladům, takže i při velmi dobré hospodářské politice by bylo bývalo nesmírně těžké postavit finance na nohy. Jak řekl ministr financí Vincent-Auriol krátce před demisí v senátě, francouzské finance se prostě ještě nevzpamatovaly z války, podobně jako celá Evropa tone ještě v následcích válečných let. Není možno rozvádět zde do podrobností, co vláda podnikala, aby odčinila chronickou prázdnotu státní pokladny. První půjčka, vypsána ještě v prvním měsíci vlády, jež měla být jakýmsi finančním plebiscitem pro vládu a podporou politického plebiscitu, jímž byly volby, nedopadla dobře, ačkoli byla vypsána za výhodných podmínek. Šlo se necelých pět miliard. A při tom peníze unikaly do ciziny. Devalvace také zde přinesla dočasné zlepšení, ač mnohem menší než jak se čekalo podle nedávného belgického příkladu. Nenastal onen hromadný návrat vystěhovaných miliard, nepřišla očekávaná haussa státních papírů. Situace se stávala kritickou počátkem tohoto roku, kdy se neopatrně začalo mluvit a psát o „novém stadiu vládního programu“, jež zasáhne hluboko do hospodářské struktury a povede k znárodnění některých důležitých oborů výroby a obchodu. Vláda marně dementovala tyto pověsti a ujišťovala, že nepůjde nad společný program lidové fronty, v němž se nemluví o znárodnění. Peníze odplývaly do ciziny stále rapidněji. Ohlášení „pausy“, uvolnění obchodu se zlatem, povolání znalců do správy fondu na obranu měny, jiná opatření toho druhu zjednala opět jistý klid a v tom ovzduší smíření byla hladce umístěna půjčka na potřeby obrany země, arci za podmínek takových, že by státní pokladna nevydržela dlouho vypůjčovat si na tak draho.

A za několik neděl nové zneklidnění a odplývání zlata do ciziny nabývá formy útěku, organisované deserce. To proto, že se ví, že v červnu bude státní pokladna v úzkých a bude nutně potřebovat několika nových miliard. Kde je vezme? Postátní soukromé pojišťovny, jak tvrdí jedni? Provede novou devalvaci a zabaví pro sebe asi deset miliard, jež přebudou po nové revalorisaci zlata? Nařídí nucenou půjčku nebo

provede nucenou konverzi? Sáhne na kapitál ve formě nějakých mimořádných dávek z jmění nebo zvýšením daně z dědictví?

Všechny ty možnosti nahánějí lidem strach. Právě lidem, nejen velikým kapitalistům. Můj domovník čte v takových dnech bursovní zprávy stejně pečlivě jako Rothschild. Ovšem, on toho na burse nemá tolik jako veliký finančník, ale zato velikých finančníků je jen nějaký tucet, kdežto těchto drobných interestentů jsou miliony. Veliký bankéř kupuje libry a dolary po milionech, malý domovník po stovkách, ale násobte ty stovky milionovým počtem. Tak došlo k té situaci, že vláda byla nucena požádat o plné moci, aby provedla rychlé kroky k finanční sanaci. Jaké kroky? V senátě sedí několik bývalých ministrů financí, kteří také jednou žádali o plné moci a jimž je Léon Blum odpíral ve jménu republikánských zásad. Jaká radost pro ně obracet na rožni bývalého nepřítel, jenž žádá nyní o to, co kdysi považoval za nebezpečí pro republiku. Pánové nevidí v plných mocích neštěstí republiky, ale Blumovi je dát nechtějí, ledaže předem poví, k čemu jich chce užít. To jest, dávají mu plné moci klausulované tak, že z nich nic nezbyvá, tedy nepřijatelné. Blum přiznává, že hlavním účelem plných mocí bude přimět k návratu asi šedesát miliard odplutých do ciziny, „stávkující kapitál“, jak praví on, „vagabundní kapitál“, jak praví ministr financí. Až bude doma, bude již volky nevolky hledět najít zužitkování v investicích, jež se nemohou rozvinout pro nedostatek disponibilít na finančním trhu. Všechny ostatní pověsti o nucených půjčkách atd. Blum vyvrací, ale nechce, aby mu byly výslovně ve zmocňovacím zákoně vázány ruce.

Proč Blum couvl před senátem?

V podobné situaci byla vláda Herriotova roku 1925. Měla za sebou velikou většinu ve sněmovně, ale kapitulovala ve chvíli finanční tísně před senátem. To bylo dlouho Herriotovi vytýkáno jako kapitulace před „finanční hradbou“. Udělá Léon Blum to, k čemu Herriot neměl odvahy? Ukázalo se, že to není jen problém odvahy a že ústavní konflikt ve chvíli, kdy není jisto, bude-li možno na prvního poukázat platy státním zaměstnancům, je velmi nebezpečná věc. Dodejme, že v Blumově případě šlo ještě o situaci zahraniční. Vládní krize ve Francii přišla právě ve chvíli, kdy v Německu podle všeho nabyl převahy kurs radikální nad zdržlivým, a německý tisk se netajil tím, jaké naděje upíná k francouzské krizi, jež se v jeho očích stávala krizí režimu. Nemýlíme se asi, soudíme-li, že tento zřetel rozhodl u Bluma nejvíce. Blum by mohl sehrát vděčnou roli jako vůdce parlamentu majority v tažení proti senátu. Dokázal celý státnický formát tím, že na tuto úlohu resignoval a že naopak usnadnil rychlý a bezbolestný přechod od své vlády k Chautempsově, ba že nasadil svou vlastní popularitu, aby ve své straně vynutil souhlas k účasti ve vládě za podmínek, za kterých až doposud vždycky vstup do vlády odmítala. Nebylo mu to jistě snadné, ale prokázal tím své zemi a republice největší službu, jakou jí vůbec prokázat mohl.

Co však říkalo veřejné mínění, myslíme široká veřejnost a v případě Blumově především dělnická veřejnost? Nelze popřít, že byla demise Blumova přijata klidněji, než kdo mohl čekat. Bylo by jistě došlo k demonstracím v Paříži, kdyby je Blum nebyl přímo zakázal, ale sotva by toto hnutí bylo nabylo rozsahu,

jimž by bylo mohlo zvenčí působit na senát a podepřít většinu ve sněmovně hrozivým tlakem z ulice. Ustoupil-li Blum, aniž se odhodlal k radikální obraně proti senátu, bylo to také proto, že instinktivně vytužil ochabnutí onoho zápalu, který oduševňoval lidovou frontu loni a dovolil tehdy vládě dosáhnout mnohem více, než kolik odpovídalo jejím skutečným silám. Pokud jde o hlasovací lístky, neztratila přitažlivost lidové fronty nic. Právě ve dnech, kdy Blumova vláda prožívala své poslední chvíle, dosáhla lidová fronta několika volebních úspěchů a podařilo se na příklad porazit pana Doriota, jednoho z kandidátů na vůdcovství francouzské reakce, v jeho volebním okrese a v městě, kde byl po léta starostou. Nicméně citový kontakt mezi vládou a některými složkami lidové fronty byl mnohem studenější než před rokem.

Proč si senát troufal?

To vysvětluje ostatně také, proč si senát od nějakého času troufal a proč se postavil tak rozhodně proti plným mocem, ačkoli dovedl odhlasovat Blumovi ještě před několika měsíci předlohy mnohem dalekosáhlejší. Pátráme-li po příčinách toho ochlazení, najdeme jako první tu, že finanční a hospodářská situace zarážela sociálně reformní dílo vlády. Loni se sypaly reformy jako z rohu hojnosti; to nemohlo trvat věčně, ale těžko je vysvětlovat to lidem přesvědčeným, že „vše je možné“. Nadto stoupající drahota vyvážila v mnohých případech zlepšení mzdy. Kromě toho celé vrstvy občanů — státní a veřejní zaměstnanci, pensisté atd. — pocítily velmi těžce drahotu, ale jejich mzdy a platy nestoupily, až na nepatrné zlepšení platů nejmenších, deflační srážky, jež nařídil Laval, byly sice z větší části zrušeny, ale to daleko nenahradí zvýšení cen. Vláda musila také — ač velmi nerada — odmítnout plán na investování nových deseti miliard do veřejných prací, neboť neměla pro ně úhrady. Jouhauxův plán na financování těchto veřejných prací, jimiž mělo být zajištěno trvalé zaměstnání dělníkům, pracujícím nyní na výstavišti, nebyl vládě přijatelný. Ostatně tento systém jakýchsi pracovních směnek, podobný způsobu, jímž Německo financuje své vyzbrojení, nebyl ve Francii populární ani v těch kruzích, kterým měl prospět. Francouz má k penězům poměr jaksi hmotný; nepamenejme, že dostat peníze se řekne francouzsky „toucher“, to jest ohmatat. Francouz chce peníze vidět a cítit v dlaní. Proto se tak těžko ujímá ve Francii šek, tím tíže rozumí Francouz těm rozličným kumštům, jimiž si z nesnází pomáhají jinde, vytvářejíce peníze více méně pomyslné. Ale nebylo-li chuti pustit se do systému těchto imaginárních platidel a nebylo-li dosti platidel hotových, bylo-li naopak jisto, že v nejbližší době bude musit vláda zdražit některé předměty denní spotřeby širokých mas — poštovní tarify, tabák atd. — pak chladl zájem těch milionů, kterým bylo opětovně tvrzeno, že lidová fronta dosáhla rozhodného vítězství a že stačí jen chtít, aby mohla všechno.

Znepokojení středních vrstev.

Na druhé straně ve vrstvách nedělnických třeba politicky pokrokových, rostlo jistě znechucení a odklon od dělnických mas, s nimiž byly jinak sraženy v společnou politickou formaci. Zákon o čtyřicetihodinovém pracovním týdnu sám o sobě nebyl přijat v těchto vrstvách s odporem, ale na nesporný odpor narazil sy-

stém päťdenného týždne, v ktorý sa proti Blumovej vôli tato reforma zmenila. Sedlák, jehož pracovnú dobu určuje počasí a prírodný zákon, malý remeselník a obchodník, na nehož se rovněž zkrátení pracovni doby nevztahuje, pocituje tyto dvoudenní prázdniny každý týden skoro jako křivdu. Tato reforma zmenila formu dělnického života — pravidelné výlety — a malý buržoa, jenž nezávidí boháčům jejich pohodlný život, závidí dělníkům toto viditelné a zasloužené zlepšení jejich standardu.

Rozladění způsobily také průtahy s výstavou a celý tento podnik, s nímž vláda neopatrně spojila svou prestiž, ublížil naopak její autoritě v zemi. Že teprve za Blumovy vlády se vážně počala výstava dělat — nikdo nevěřil před rokem, že k ní opravdu dojde — na to se zapomnělo, zato se vidělo jen, jak přes osobní naléhavé prosby Blumovy šla výstavní práce hlemýždím tempem vpřed. Anekdoty zveličovaly ještě skutečnost a značnou část své popularity nechala vláda v posledních dvou měsících na rozkopaném a věčně nehotovém výstavišti.

Nezapomínejme na komunisty. Ti pomohli podkopat oblibu vlády v proletářských davech na pařížské periferii, ti dali vládě v poslední době několikrát znát, že její většina závisí na nich, ale valná část veřejného mínění, jež tento fakt přijímala donedávna bez námitky, teď byla méně ochotna přijímat jej. Hromadná odstřelování v Rusku způsobila ve Francii trapný dojem a poškodila komunistům firmu ve veliké části národa. Francouzské nedělnické veřejnosti se stalo nepříjemným vědomím, že o osudu vlády má rozhodovat strana, jež je přímým exponentem Stalinovým. Mluvili jsme v březnu také o oněch příliš horlivých ctitelích Blumových, „kteří se etablovali jako monopolní obec vyznavačů“. Tato sekta, jejímž všem stoupencům nelze ani přiznat polehčující okolnost upřímnosti, šla lidem čím dále, tím více na nervy. Francouz nemá rád, je-li přesvědčován, že jeho politický vůdce má vždycky pravdu; tento slepý obdiv ponechává Němcům a Italům, o jejichž politickém smyslu má nevalné mínění. Má lidi rád s jejich lidskými chybami a omyly a je mu nepříjemné, je-li ten neb onen stavěn na nadlidsky vysoký piedestal. Lidé tedy měli rádi Bluma, obdivovali se upřímně jeho státnické rozumnosti a nevšední inteligenci, ale nebyli rádi, když jim jakýsi blumovský kult chtěli vtoukat horlivci, jejichž inteligence nebyla v žádném poměru s inteligencí Blumovou. Jako ne jeden veliký muž předtím, mohl také Blum prosit boha, aby mu pomohl od jeho přátel — aspoň od některých — od nepřátel že si pomůže sám. A konečně mějme na zřeteli ten čistě lidský moment, že Blum musil vyvinout po tento rok přímo obrovské úsilí fyzické, že je mu přes pětadesát let, že není stavěn ze železa, takže mohl pocítit potřebu oddechu. Nepouštěl-li se do otevřeného zápasu se senátem, mohlo na to mít vliv také vědomí, že musí šetřit svými silami pro jinou příležitost.

Druhá vláda lidové fronty.

Jak známo, vládní krize byla velmi krátká, hlavně zásluhou Blumovou, a první vláda lidové fronty byla vystřídána druhou vládou lidové fronty. Pan Chautemps se přihlásil jak k jejímu programu, tak k její většině. Že ráz této vlády bude podstatně jiný než vlády Blumovy, plyne již z povahových rozdílů mezi těmito oběma politiky. Pan Chautemps je muž velmi

sympatický, jemný a pružný, ale není právě silnou osobností. Pouhou změnou vlády nebyla rozřešena žádná z finančních a hospodářských otázek, jež přivodily Blumův pád. Chautemps dostane těch několik miliard, jichž do konce měsíce potřebuje, načež bude stát před stejným zásadním dilemmatem jako Blum: je možno zjednat trvalou nápravu financí tradičními a klasickými metodami bez nejmenší změny hospodářského rázu, či je nutno sáhnout k důkladným strukturálním reformám, širokému postátnění a znárodnění výrobních odvětví, úplné reorganizaci úvěru atd. A bude-li nutno vykročit touto cestou, bude možno uskutečnit ty všechny reformy po dobrém? Ale to je v jádře životní otázka lidové fronty francouzské vůbec. Máme dojem, že co bylo jejím skutečným společným cílem, že už Léon Blum provedl, a že se dalším vývojem spíše ukáže, co jednotlivé složky lidové fronty od sebe dělí. Forma tohoto politického útvaru zůstane asi ještě dlouho zachována, ale řekli bychom, že se Blumovou demisí skončilo období, kdy tuto formu oživoval cílevědomý tvůrčí duch. Ovšem co Blumovým odchodem vyvanulo, může se jednou Blumových příchodem zase vrátit. Každým způsobem zůstane zachováno celé Blumovo dílo sociálně-reformní.

Willy Schlam m :

A kdyby to byla pravda . . .

Světová veřejnost odvrátila se s nechutí od moskevských politických procesů, pokládajíc žaloby a rozsudky v nich za tak chatrné, že nesnesou ani primitivní kritiky. Komunisté věří těmto žalobám do písmene. W. Schlam m, bývalý šéfredaktor „Weltbühne“, sám patrně velmi blízký komunismu, měl ve svém spisku „Diktatur der Lüge“ rozumný nápad rozmyslet si, co by vyplývalo z toho, kdyby moskevské žaloby byly pravdivé. Pokládáme jeho logiku za tak přesvědčující, že z jeho knihy překládáme dotyčné pasáže. Ano, pro komunismus by bylo ještě daleko horší, kdyby ony žaloby byly pravdivé.

Jeden, jediný, poslední zůstal věren. Ze všech ostatních se stali agenti nepřítelé.

Kdo to jsou, obžalovaní těchto procesů, vyzvědači „Gestapa“, zločinní spiklenci?

Ruský socialista S. Schwarz, zkoumaje motivaci moskevských procesů, zpracoval podle historických dokladů politickou minulost „obžalovaných“, kteří nejsou prý dnes jen protirevolucionáři, nýbrž přímými agenty fašismu. Jsou na světě ještě členské seznamy všech „ústředních výborů“ komunistické strany z hrdinných časů ruské revoluce; totalisované mládeži své země může Stalin zajisté zfalšovatí totálně dějiny revoluce — v Evropě má však smůlu i v tom, že tam zatím archivy a knihovny nepodléhají vědeckému dozoru GPU. Z dokladů tedy plyne:

1917, v srpnu, zvolil sjezd strany pro boj o moc (6. sjezd strany) „ústřední výbor“ o 21 členech; z těch jednadvaceti mužů zemřelo sedm soukromou smrtí a šest odešlo zcela z politiky; zůstalo jich osm, totiž Stalin — a sedm „agentů Gestapa“: Zinověv, Bucharin, Kameněv, Rykov, Smilga, Sokolnikov a Trocký.

Po dobytí moci, v březnu 1918, zvolil 7. sjezd strany „ústřední výbor“ o 15 členech. Šest z nich zemřelo soukromou smrtí, dva odešli zcela z politiky. Zůstalo jich sedm: totiž Stalin — a šest „agentů Gestapa“: Trocký, Schmidt, Zinověv, Smilga, Bucharin, Sokolnikov.

Tehdy zvolil sjezd komisi, jež měla utvořiti závazný program strany. Bylo v ní sedm mužů: Lenin, jenž zemřel, Stalin, který zůstal — a pět „agentů Gestapa“: Trocký, Zinověv, Smirnov, Sokolnikov, Bucharin.

Po Leninově smrti zvolil 13. sjezd strany v květnu 1924 nové vedení strany, sedmičlenné „politbyro“. Byli v něm: Stalin — a šest „agentů Gestapa“, totiž Zinověv, Kameněv, Trocký, Bucharin, Rykov a Tomský.

Ano, jen On zůstal. A podle zákonů logiky, které přece jen nebyly zrušeny všude, je myslitelný jen dvojitý úsudek o moskevských procesech: jejich důkazy lze považovati buď za pravdivé a nebo za nepravdivé; ani nejuživější zastánce Stalinův nemůže popřít, že není třetího možného stanoviska.

Pro komunisty zůstává jen druhá myslitelná domněnka: že mají pravdu moskevské obžaloby (tedy „doznání“, ježto není po ruce nic jiného). Uvědomili jsme si vlastně už závěry, plynoucí nezbytně z této domněnky?

Mají pravdu obžaloby proti Trockému, Zinověvovi, Kameněvovi, Radkovi, Smirnovovi, Pjatakovovi, Sokolnikovovi, Serebrjakovovi, Bucharinovi, Schmidtovi, Tomskému, Muralovovi, Uglanovovi, Putnovi, Šlapnikovovi, Stenovi, Šackinovi, Smilgovi, Rjutinovi, Arkusovi, Kuklinovi, Lominadze-mu? Pak jsou tedy ti lidé (citují označení, jež jim dal úřední komunistický tisk) vrahy, piráty, vyzvědači, špicly, náhončími světového kapitalismu. Přisvědčíme tomuto prvnímu důsledku? Je neodbytný.

Všichni ti lidé byli vůdci ruské revoluce. Pět z nich (Trocký, Zinověv, Kameněv, Rykov, Tomský) byli členy Lenina „politbyra“, k němuž mimo Lenina náležel ještě jen Stalin, poslední. Jsou-li pravdivé moskevské důkazy, skládalo se Leninovo „politbyro“ (tudíž vedení ruské komunistické strany a říjnové revoluce) aspoň z pěti sedmin ze zrádců, pirátů, špiclů, náhončích fašistických mocností, vyzvědačů. Přisvědčíme tomuto druhému důsledku? Je neodbytný.

Všichni ti lidé byli po dobu aspoň jedné generace činní jako vůdci revolučního hnutí ruského. Z domněnky, že jsou pravdivé žaloby proti nim, vyplývá nutně: po čtvrtstoletí vůdčí účasti na revolučním hnutí ruském prozrazují tito muži, že výchovným výsledkem takového myšlenkového a životního společenství bylo vypěstění vyzvědačů, špiclů, vražů, pirátů, kapitalistických pochopů, prodejních zrádců. A to nikoliv výsledkem nahodilým — neboť drtivá většina všech žijících dosud vůdců tohoto starého hnutí se nám nyní představuje jako vyzvědači, špiclové, vrazi, zrádci, piráti. Hnutí, jež pěstuje takové výchovné výsledky, měl by se stříci socialista už ze sebeucty. Přisvědčíme tomuto třetímu důsledku? Je neodbytný.

Na zimmerwaldských poradách, jež zasily za války sítě „Komunistické internacionály“, byli bolševici zastoupeni Leninem, Radkem a Zinověvem. Nepočítáme-li Lenina, s nímž (aspoň zatím) nebyl konán žádný proces, projevují se ruští zakladatelé „Komunistické internacionály“ býti piráty, vyzvědači, špicly, vrahy. Oficiálními vůdci „Komunistické internacionály“ byli od jejího založení do roku 1930 Lenin, Trocký, Zinověv, Radek, Bucharin. Do roku 1930 všech n y, bez výjimky všechny význačné referáty na „světových sjezdech“ přednášel jeden z těchto pěti bolševiků, někdo z nich byl původcem bez výjimky všech význačných provolání a projevů. Mají-li pravdu moskevské obžaloby, ukazuje se, že vyjímajíc Lenina byli všichni piráty, vrahy, vyzvědači, špicly, náhončími světového kapitalismu, zrádci. Přisvědčíme tomuto čtvrtému důsledku? Je neodbytný.

Nepočítáme-li Trockého, přísahali všichni ti lidé opět a opět, že jsou věrnými stoupenci Stalinovými. Oddanost, odprísáhnutá Stalinovi, tedy dokazuje, že takový člověk není ani vyzvědač ani vrah. Tím odpadá poslední měřítko, podle něhož by se dalo zjistit, je-li činovník „Komunistické internacionály“ bolševik nebo fašistický náhončí. S ohledem na

zkušenost, již jsme nabyli s drtivou většinou všech bolševických vůdců známých v Evropě, jsme povinni — předpokládajíc pravdivost obžalob — podle zákonů logiky, počtu pravděpodobnosti a protifašistického boje vyhnouti se z opatrnosti každému činovníkovi „Komunistické internacionály“ nebo jejích sekcí jako člověku těžce podezřelému. Neboť socialista, nepřítel fašismu, protivník kapitalismu, humanitní odpůrce individuálních vražednických choutek nemá zajisté důtklivější povinnosti nežli stříci se za každou cenu dotyku s vyzvědači, špicly, vrahy, piráty, náhončími fašismu; raději nedůvěřovati neprávem deseti lidem, než sednouti na lep jedinému vyzvědači! Jestliže se z drtivé většiny všech bolševiků, vůdců staré „Komunistické internacionály“ vyklubala nejprohnanější zločinecká sebranka, musí se každý socialista, už z nejprostší opatrnosti, vzdáti i h n e d jakéhokoliv styku se zbytkem. Kdo může totiž vědět, z kolika zbývajících lidí se nevyklube v zářetí špicl a vyzvědač? Nebyl považován za nejspolehlivějšího mluvčího světového komunismu pirát a vyzvědač Radek až do srpna 1936? Tehdy napsal: „Ke zdi s fašistickými psy Zinověvem a Kameněvem!“ A proč máme poskytnouti více důvěry oněm zcela neznámým mladěncům, kteří si dnes hrají v Evropě na komunistické vůdce, nežli starým, historicky osvědčeným vůdcům říjnové revoluce, kteří jsou nám dnes líčeni jako vyzvědači, špiclové, piráti a vrazi? V boji protifašistickém je opatrnost nevyšším zákonem; mohou to komunisté popřít? Raději nedůvěřovati neprávem deseti lidem, než sednouti na lep jedinému vyzvědači! Mohou to komunisté popřít? Jestliže se, po Leninovi, všichni zakladatelé a vůdci „Komunistické internacionály“ (totiž do roku 1930) ukázali piráty, vrahy, špicly, vyzvědači a agenti fašistických mocí, tu musí každý protifašista radikálně odmítati styk s touhle potrhrou organizací. Přisvědčíme tomuto pátému důsledku? Je neodbytný.

V dějinách revolucí bylo několikrát špiclovství, zrada, přeběhlictví. Jsou však s to komunisté jmenovati ně jako u politickou stranu přítomnosti nebo minulosti, v níž se drtivá většina vůdců demaskovala jako vyzvědači, špiclové, piráti, vrazi, agenti smrtelného nepřítele? Jsou komunisté s to jmenovati třeba jen tři sociálně demokratické vůdce, jimž vytýkají sami vyzvědačství pro fašistickou moc, natož aby jim to chtěli dokázati? Jak tu dopadne Gustav Noske, měřen demaskováním drtivé většiny bolševických vůdců? Předpokládáme-li, že jsou moskevské obžaloby pravdivé, nutně domýšlíme: Bolševická strana ruská, strana říjnové revoluce, strana Lenina byla byla nejhroznější morový vřed, nejpršišernější zvrhlost, nejděsnější sběr zrádcovství, špiclovství a prodejnosti — bez příkladu v dějinách, bez nejskromnější možnosti srovnávati ji s nějakým jiným zvrhlým hnutím nějaké třídy, nějakého údobí. Vůči takovému hnutí by nebyl pro socialista myslitelný pocit jiný než pocit hnusu, pohrdání a nejkrajnější nedůvěry. Přisvědčíme tomuto šestému důsledku? Je neodbytný.

Nikoliv, moskevské obžaloby lze považovati buď za pravdu nebo za nepravdu. Třetí řešení je nemyslitelné. K čemu dojdeme, považujeme-li obžaloby za nepravdivé, o tom poučí prostá úvaha. Nechtě se rozhodnou komunisté pro jednu z obou domněnek jediné možných.

Komunista, jenž si zachoval ještě zbytek socialistického smýšlení — nikoliv, pouze schopnosti myslet, musel by prosit úpěnlivě nebesa, aby moskevské obžaloby byly nepravdivé. Jinak by musel požadovati sám od každého slušného a odpovědného člověka, aby mu šel s cesty, jako člověku podezřelému nejhroznějším způsobem ze špiclovství a zrady.

filosofie a psychologie

Jar. Werstadt:

O filosofii českých dějin

III.

Pekařova filosofie českých dějin.

A jako v otázce české reformace, tak v otázce českého obrození Pekař svým novým názorem značně vybočil z řady. Zatím co Masaryk — jak jsme viděli — do velké míry se konformoval názoru většiny historiků, mezi nimi i prof. Pekaře, a vzdal se své představy o původu obrození z domácí náboženské tradice reformací, Pekař se vzdaluje nyní sám od této fronty a tím opět od Masaryka zdůrazňováním rovněž domácí tradice, ale opačné: národní tradice protireformací. Ukazuje (v referátu o Hanušově spise „Národní museum a naše obrození“), jak se u nás protireformační společnost „česky nacionalisovala“ (Balbín, Pešina a j.), jak se vytvářela „vrucí unie nového čestství s katolictvím (Vavák), jak v počátcích obrození „vše vychází ze společnosti stvořené protireformací a navazuje na její práci a její českou filosofii“. Úhrnem pak uzavírá, že „pro naše národní „probuzení“ síla národně osvoboditelské tradice domácí měla nesporně větší význam než všeobecné uvolnění ducha, jež přineslo osvětlení“. Vidíme, že tak Pekař vyplňuje jaksi živnou půdou národního rozvoje onu propast protireformace, přes níž podle Masarykovy představy klenuli obrozovatelé most tím, že navazovali na reformaci. Z Pekařova nazírání pak vychází vlna nového zájmu a hodnocení, pokud jde o kulturu a společnost doby barokní u nás.

Nejvýznamnější úhrn svých myšlenek a úvah o našich národních dějinách Pekař podal v své přednášce o Smyslu českých dějin z r. 1928. Zde Pekař sám mluví o své filosofii českých dějin, jejíž obsah a cíl však podstatně zúžuje a omezuje proti pojetí, které jsme přijali jako teoretický základ a východisko dnešního výkladu. Uznává sice, že historický „zor náš bezděky spoluurčuje jednak náš světový názor a náš poměr k problémům přítomnosti, jednak šíře našeho mravně kulturního rozhledu“; je si vědom, že „vždy budou hlediska přítomnosti spolu mísiti se do výkladů minulosti“. Nicméně jeho výklad sil a výtvorů historického vývoje není zaměřen k přítomnosti, k pochopení jejího stavu a úsilí, k poznání vývojových tendencí a drah, které vedou k budoucnosti. Mluví naopak o „výkladu hodnotícím“, o „postizení ideové hodnoty nebo směrnice dějstva“, o „pochopení cíle nebo účelu vývoje“ jako o úkolu, na nějž „historie empirická (k níž se výslovně zná), nestučí a o jehož možném řešení soudí vůbec skepticky“. U Masaryka je podle Pekařova mínění „hledisko empiricko-poznávací prostoupeno stanoviskem mysticko-teleologickým“ a empirická historiografie se prý neodvažuje do těchto říší, kde „konečně záleží nejvíc na světovém názoru“. Tak se tedy Pekařovi jeví úkolem a cílem filosofie dějin národních jen „poznání hlavních faktorů“, „výklad o vůdčích důvodech a souvislostech“ historického vývoje. Vypočítává a rozbírá tyto faktory a důvody, kterými jsou mu v českých dějinách: předně rozhodující vliv Evropy na náš vývoj národní, za druhé naše zeměpisná poloha mezi národy a především mezi Němci a odtud vyplývající prostředkovatelská úloha a vliv německého živlu v našem rozvoji kulturním a sociál-

ním, dále osudový činitel náhody, spojené se zásahem jednotlivcovým do historického dění, a konečně naše dějiny samy jednak jako přirozený předpoklad a základ dalšího vývoje věcí, jednak jako zdroj záměrné výchovy a vědomě vytvářené tradice. A sem neváhal Pekař — to je charakteristické! — zařadit vedle a v sousedství Hanukových padělků rukopisných i „Masarykovu hesi, že smysl dějin českých je náboženský“.

Dále vykládá Pekař své nazírání na náš dějinný vývoj. Proti Palackému a proti Masarykovi vytýká, že český národ nebyl do té míry, jak oni učí, nositelem jednoho a téhož programu a ideálu, že není možno „jednotlivému národu přiznati nějaký určitý jediný »smysl« jeho dějin“, nýbrž že národ má ve skutečnosti „tolik »smyslů“, touhy a snahy, kolika duchovními proměnami průběhem století prochází“. Pekař potom proti „chudé — jak praví — formuli Palackého“ staví svoje bohatší a rozmanitější panorama českého dějinného vývoje jako sled a střídání různých period a epoch, z nichž — jak věří — každá „má svou duši, svůj životní princip tvárný, svůj, lze říci, světový názor nebo svůj »smysl““. A užívaje pro označení těchto dob názvů uměleckých stylů, v nichž spatřuje nejvlastnější výraz jejich podstaty duchovní, dává před námi defilovatí postupně české době románské, gotické, renaissanční, barokní, klasicistické a romantické. Klade si i otázku, „jakým způsobem či zákonem vznikají tyto vlny duchovní“, a nachází nejpravděpodobnější vysvětlení v myšlence, že tu „spolupůsobí zákon akce a reakce, že se střídají epochy klasicistické (k nimž počítá patrně renaissanci a osvětlenství) a epochy romantické (k nimž náleží podle něho gotika a barok.) Ony jsou obdobiami ukázněného řádu s převahou panství autority, zákonnosti, normy, vůbec rozumu, řádu a kázně, tyto obdobiami novotářského pohybu s převážnou vládou svobody, ideálu, vznětu, touhy“...

Jak vidíme, aspoň zde se nám u Pekaře ozývá starý známý motiv Palackého, t. j. jeho polarita protichůdných idejí a sil: tam autority a zevního přinucení, zde svobody, iniciativy, individuálního rozumu a svědomí.

Pekař a současnost.

Je-li v tomto obrazu českého národního vývoje — podle mého mínění — povážlivou vadou kompoziční, že se tu ztrácejí životně nejosudovější děje v našem národním dramatu, to jest: husitská reformace a revoluce i bělohorská katastrofa, pod obecně stylovými vignetami, tam doby gotické a zde doby renaissanční a barokní, je s hlediska našeho pojetí filosofie dějin, nutně zaměřené na přítomnost, ještě povážlivějším nedostatkem Pekařovy konstrukce, že nám zůstává dlužna jakoukoli určitější odpověď, pokud jde o obsah a směr doby nejnovější, doby posledních tří čtvrtin století. Nazval poslední periodu našich dějin, periodu našeho národně politického obrozování a osvobozování, „dobou Františka Josefa“, nazval ji tak z nouze proto, že mu chyběl vhodný výraz pro její — jak praví — duchovně nejednotný a neoriginální charakter. Ve své rektorské řeči o periodisaci českých dějin z r. 1931 pak usoudil, že „najíti klasifikační vhodný název pro období, jež prožíváme, musíme zůstatviti historikům příštích generací“. Na druhé straně však Pekař neváhal činit celkem libovolný odhad či předpověď, že příští dějinná perioda bude pravděpodobně právě záporom doby naší a že tedy bude náboženská a nikoli demokratická, „aspoň ne v našem smyslu“. Nuže takové a podobné projevy Pekařovy ukázaly zřejmě

— a pro mnohé jeho žáky a ctitele zajisté i bolestně — že tento veliký historik nebude nám bohužel — přes svou výjimečnou vlohu a morální autoritu — zároveň vůdcem a ukazatelem na cestách přítomnosti. Vskutku jeho přecenění vyžívajících se myšlenek a mocností minulých dob a jeho nedocenení tvořivých ideí a sil doby naší mělo zvláště v letech velké války za následek bolestný omyl nejenom politika, ale i filozofa dějin.

Jediný určitý odkaz a závazek pro přítomnost vyvážil Pekař z našich dějin: je to myšlenka národní. Ona je podle jeho mínění jediným poutem, které „spojuje ty nepodobné si světy myšlenkové“, jejichž sled a střídání tvoří obsah dějin národních, poutem, které „představuje nepřetržitou kontinuitu života a vůle přes všechna staletí“. Ona znamená vždy tutéž základní snahu: „zachovat, zesílit, zúšlechtit svou individualitu mezi národy“. Ona zůstává stále podle mínění Pekařova „neměnnou základnou, jež prostupuje a vskutku nese naše dějiny“. Proto — jak Pekař věří — lze říci, že myšlenka národní je smyslem našich dějin; ba ona je ještě více: je podmínkou, je důvodem, je krví a bijícím živým srdcem jejich. V tomto přesvědčení a vyznání vykladač o smyslu českých dějin z r. 1928 zůstává věren kritikovi Masarykovy české filosofie z r. 1912. Také ten prohlašoval národní ideu za „vůdčí myšlenku českého snažení“ a spatřoval v ní „kontinuitu národního života“. Také tam Pekař vyznával horoucně a výmluvně o myšlence národní: „Je jediným úvazkem, jenž zakládá duševní jednotu naši s pokoleními, která dávno vymřela, i s pokoleními, jež budou následovat, je jedinou myšlenkou, v níž mrtví, bez rozdílů dob, stavů, a kultur, svorně panují živým. Odmysli si ji z našich dějin a vezmeš jim duši, živný princip všeho svobodného, mravního chtění, zbavíš je nejvlastnější humanity jejich, popřeš, že jsme byli a že jsme zvláštní individualitou mezi národy“.

Tak tedy Pekařův smysl a odkaz našich dějin v podobě myšlenky národní stojí proti Masarykovu smyslu a odkazu těchto dějin, pochopeném jakožto myšlenka humanity. Stojí však tyto myšlenky vskutku proti sobě? V smyslu národně ethického a ethicko-politického — na němž při tom životně záleží nejvíce — není tu bohudík protivenství a odporu mezi oběma idejemi a ideály. Neboť Pekařův nacionalismus byl vždy osvícený a ušlechtilý nacionalismus lásky a nikoli zaslepený a sobecký nacionalismus nenávisti, on vlasteneckou lásku k svému a svým spojoval s lidskou i politickou spravedlností k cizímu a cizím. Proto, mluví-li Masaryk o svém národním humanitismu, můžeme mluvit o Pekařově humanitním národovství či nacionalismu. A tak přese všechny podstatné ideové a povahové rozpory, které byly mezi filozofem české otázky a jeho historickým kritikem a oponentem, mohli se nakonec oba velcí mužové sblížit ve vzájemném uznání a respektu. Pekař to manifestoval svou proslulou oslavnou řečí k 85. narozeninám Masarykovým, president Osloboditel pak projevil nad hrobem Pekařovým jen zjevněji to, co jej poutalo k velkému historikovi v poslední době jeho života a tvoření.

Je třeba se nyní ještě vrátit k Masarykově kulturní synthese evropské a české přítomnosti a naznačit aspoň problémy i možné

námítky, které se tu ozývají — zvláště konfrontujeme-li Masaryka s Troeltschovým historicko-filosofickým výkladem vzniku a útvaru moderního světa.

O Masarykově kulturní synthese naší přítomnosti lze zajisté říci, že nebyla vždy stejně práva všem silám, proudům a epochám dějinného života a vývoje. Masaryk viděl a oceňoval především proud a tradici reformační, zdůrazňoval hlavně její vliv v osvícenství a v novodobých revolucích. Sám sice tuto jednostrannost koriguje, když na př. v „Rusku a Evropě“ opětovně uvádí vedle reformace i renaissanci a humanismus, novou vědu a filosofii jako základy nového a současného světa, ale přece vcelku — zdá se — přezíral a nedoceňoval ony renaissanční živly, které prostředím katolické protireformace a baroka působily k zrození moderního ducha; s tím pak souvisí i přehlížení oněch staletí obnoveného katolického vlivu u nás. Chci tu naproti tomu jen připomenout, jak Troeltsch ve shodě s Gotheinem a j. vykládá, kterak renaissance právě teprve amalgamováním s katolicismem protireformačním došla svého velkého, světově historického uplatnění a rozšíření a kterak právě tato katolická kultura protireformační a nikoli protestantismus je základem moderního vývoje vědecko-filosofického, právního, esteticko-uměleckého.

Renaissance pak — vykládá Troeltsch dále — když se oslabena, porušena a asimilována stala světovou kulturou a pronikla všemi póry vyšší společnosti, osamostatňuje se v 18. století a překonává starého protivníka, to jest nábožensko-asketický směr životní, jednak na katolické půdě radikální protikřesťanskostí, jednak na půdě protestantské vnitřním překonáním a proniknutím protestantské křesťanskosti samotné. Ovšem to pak již není stará renaissance, nýbrž osvícenství, které představuje velmi složitý princip nový. Ono je těsně spjato s renaissancí optimistickým duchem, obráceným k tomuto světu, a ideálem imanentní humanity, vyvěrající z rozumu; ono navazuje na filosofii a především na novou přírodovědu, kterou renaissance vytvořila. Na druhé straně však přijímá zčásti své síly a cíle z individualistického protestantismu, který ovládl v Anglii, a z bojů kalvinismu pro svobodu víry a svobodu lidu, jakož i ze střízlivé protestantské vážnosti a utilitaristické morálky povolání.

Vidíme tak, že problém našeho národního obrození a jeho navazování na reformaci souvisí s obecnějším problémem, který se týká povahy a významu osvícenství vůbec a jeho poměru k reformaci na jedné a k renaissancí na druhé straně, nehledíc k jiným složkám jeho. Podobně také otázka dějinně vývojového hodnocení husitství je součástí širšího problému, kterým je povaha a význam náboženské reformace vůbec v jejích různých epochách a typech, při čemž nám jde zejména o zjištění podstaty a významu české reformace v poměru k pozdější reformaci německé a švýcarské.

V takových a podobných velkých sporných otázkách lze se ovšem dostat kupředu jen speciálními a dobře založenými studiemi o příslušných jednotlivých zjevech a problémech duchovních dějin evropských i československých, na jejichž výsledcích je teprve možno zakládat spolehlivější synthesu. A synthesa ta ovšem je zase podrobena stále revisi v důsledku měnící se situace a perspektivy životní; ona se konečně sama stává činitelem, který dějiny spolutvoří tím, že orientuje, ovlivňuje a

podněcuje úsilí jedinců i celých generací, snahy a tužby národů a společnosti.

Jak změna životní situace a perspektivy u jednotlivých národů i vůbec v Evropě a ve světě působí na historické nazírání a hodnocení, na filosofii dějin jakožto kulturní syntesu přítomnosti, poučuje nás zvláště současné historicko-filosofické myšlení v zemích, které svým vnitřním vývojem nebo převratem se valně vzdálily stavu a ideálu z konce světové války a revoluce. Také dějinně-filosofická koncepce a víra Palackého a Masarykova zdá se být podrobena nové zatěžkáci z koušce zároveň s idejemi a řády, které pokládala a pokládá za tendence historického vývoje, za hodnoty a cíle, hodné našeho úsilí a zápasu. Nelze se tu již pouštět na toto pole nejaktuálnějších úvah jak pro filosofii dějin, tak pro její životní a praktickou aplikaci, kterou je politika. Chci však skončit aspoň osobním vyznáním, které — jak jsem přesvědčen — je vyznáním velké většiny československých historiků, vyznáním víry v trvalou platnost těch ideálních měřítek a hodnot, které jako odkaz našich dějin nám objevili a vytyčili Palacký, Masaryk a Peškař, neboť i ušlechtilý nacionalismus tohoto i v lecčem jinak a šíře orientované vlastnictví oněch se dobře snášejí a tvoří mravní jednotu. K nim můžeme přiřadit i druhého presidenta naší republiky, který — stejně jako jeho veliký předchůdce — je mužem poznání a myšlenky i činu a akce a který naposled v svém essayi „Francie a nová Evropa“ podal nám svůj historicko-filosofický příspěvek k pochopení „duchovní krise poválečného evropského člověka“. A tak ve shodě s jmenovanými vůdci v našem myšlení dějinně-filosofickém i národně-politickém vyslovují přesvědčení, že myšlenky národnosti a humanity, svobody a demokracie byly a zůstávají hlavními ideálními, mravními principy a silami v osnově i v rozvoji pohnutého dramatu našich dějin i naší přítomnosti, dramatu, v němž ani my, a právě my, historikové, nemůžeme a nesmíme zůstat pouhými diváky.

literatura a umění

Boris Souvarine:

Čistka také mezi sovětskými spisovateli

Autor tohoto článku je — nebo byl — známý francouzský komunista.

Výrazem „sovětská literatura“ označuje se často písemnictví, které v podstatě není sovětské, nýbrž prostě ruské. Okolnost, že spisovatelé musí žít pod nynějším ruským režimem, neznamená ještě, že za svůj talent a dílo vděčí bolševismu. Tím také není řečeno, že pracovní podmínky režimu jsou jejich tvorbě příznivé.

Můžeme zjistit, že se většina sovětských spisovatelů — určitě však ti významnější — proto stala tím, čím je, že si musila bránit kůži a nemůže jinak žít a psát. Někteří se režimu přizpůsobili, jiní resignovali, některým se poddanství dokonce zalíbilo. A opravdoví sovětské spisovatelé, to jest komunisté, jsou naprosto a bez výjimky málo pozoruhodní a tím méně účtyhodní. Zájem o ně zajišťují jim pouze poměry a to spíše z mimoliterárních důvodů. Nejde při tom o jejich hubený přínos pro civilizaci a kulturu, nýbrž v podstatě o jejich státně-občanské bytí a současně o bytí velkého ná-

roda, kterému lidstvo vděčí za Puškina, Dostojevského a Tolstého.

Bolševická strana je hrda, že může mezi své členy počítat Vladimíra Majakovského, básníka nesporné hodnoty. Lenin mu sice nerozuměl a necenil si jeho básní. Ale za režimu po Leninově smrti mohl tento zhavý básník vyjádřit svou svéráznost jen sebevraždou. Před ním skončil právě tak Sergěj Jesenin, revoluční nebo dokonce komunistický básník. Podobně ukončil život proletářský básník Kuzněcov, symbolista Vladimír Písta a sociální revolucionář A. Sobol. To jsou jenom známá jména z kapitoly sebevražd, která ještě není doplněna až do nejnovější doby. Morální sebevražda mnoha jiných patří při tom do jiné kapitoly . . .

Gorkij patřil nesporně k bolševismu svou minulostí, osobními styky a temperamentem. Ale patří k bolševismu předválečné doby k levému křídlu socialistické internacionály. Říjnová revoluce spatřila ho s počátku mezi odpůrci sovětské vlády, stál proti přátelům z věrejška. Nikdo nepřibíjel na pranýř Lenina a Trockého zlobněji a ostřeji, než Gorkij. Později, když se připoutal k autoritativnímu a totalitnímu Stalinovu režimu, dal sovětské literatuře jen bezvýznamná díla a zemřel podle slov Flaubertových: sous les honneurs, qui déshonorent.

Bolševici měli ve svých řadách dva vážené, byť nikoli významné kritiky: Alexe Voronského, šéfredaktora časopisu „Krasnaja Nov“, autora schöngigistovských pojednání, povídek, memoírů a literárních portrétů — a V. Polonského, vedoucího redaktora časopisů „Novy Mir“ a „Pečat i revolucija“, životopisce Bakuninova, autora pozoruhodných pojednání. Voronský je ve vyhnanství na Sibiři, bez rozsudku, nesmyslně a nerozumně, aniž přiznal nebo měl vůbec přiznat nějakou vinu. Polonský byl vyhnán z časopisů, které řídil, byl pronásledován a trýzněn, musil se pak odstěhovat do nezdravého kraje a umřel na skvrnitý tyf.

A co mnohoslibná nová generace, která vysoko pozvedla rudý prapor a bouřlivě žádala v literatuře proletářskou pečeť a monopol revolučního myšlení? Co generace, která v umění a ve vědě nového Ruska dlouhá léta vykonávala opravdu policejní diktaturu? Co se s ní stalo? Kde jsou osoby? A kde jsou díla?

Sovětská literatura je v takovém stavu jako všechno ostatní. Zlomkovité, ale průkazné informace umožňují soudit o ní. Na západě jsme jen nedostatečně informováni o pronásledování, které patří ke každodennímu životu poddaných. O jejich literárních dílech nedá se poznamenat téměř nic: dělníci-spisovatelé diskutují, rozmlouvají, konají porady, ale denuncují, žalují, pronášejí kletby, pořádají schůze a sjezdy, hlasují pro návrhy a these a „usnášejí se“ tvořit mistrovská díla. Ale dosud nevydali žádné mistrovské dílo.

Víme, že Svaz proletářských spisovatelů sloužil kdysi Stalinovi za nástroj k usměrnění Všeruského svazu spisovatelů, který byl podezřelý z myšlenkové svobody. Oba svazy tvořily Federaci sovětských spisovatelů, než byly na vyšší rozkaz všemohoucí strany sloučeny v jednotnou korporativní skupinu. Vyhnanství Voronského a smrt Polonského byly kořistí lovu.

Svaz se proslavil požadavkem „pětiletého plánu básnictví“ a dekretem o „Magnitogorsku literatury“. (Magnitogorsk je středisko železářského průmyslu). Mimo to tvořil „útočné oddíly poesie“ a organizoval brigády k dobytí „moci v literatuře“. Usnesl se také naryšovat „bolševickou linii v umělecké tvorbě“ a postavil „třídní stráž na knižní frontě“. Vyjadřoval také „nadvládu proletariátu v umění“, házel kolem sebe hesly jako: „musíme dohnat a předehnat Shakespeara i Tolstého“. Učinil víc takových objevů.

Svaz vedl L. Auerbach, žurnalista a kritik, s ním pracoval dramatik Kiršon a Alex Afinogenov. K nim patřil dále kritik V. Ermilov a romanopisec Lebedinský i Tarassov-Rodionov. Na levici působil ještě netrpělivější a radikálnější směr, zastoupený žurnalistou I. Vardinem, historikem G. Lelevičem a jakýmsi Rodovem. Posílení spoluprací s GPU., činili si nárok vnutit umělcům „sociální komando“, znavující je práce a odsuzující je k hladu.

Podle posledních zpráv byl Auerbach nedávno poslán do vyhnanství a zatčen z neznámých důvodů. Současně byl v „Pravdě“ denuncován Kiršon a Afinogenov slovy, která neslibují nic dobrého: jsou-li oba ještě ve vězení, doplní se to dříve nebo později. Zdá se, že jsou obžalováni za všechno, čeho se dopustili z příkazu strany.

Auerbach opravdu nenapsal nic jiného, než špatné články, nabitě dogmatem a domyšlivostí, obyčejnými nadávkami, jedovatými denunciacemi a nabubřelými rozsudky. Kiršon je autor průměrných her jako byla „Rez“, která se hrála také v Paříži. Afinogenov dal uvést na scénu především „Strach“, hru méně špatnou. Všichni tři byli vždy „věrní linii“, což na první pohled činí jejich osud nepochopitelným.

Tarassova-Rodionova, autora „Čokolády“, onoho románu, který byl kdysi nadšeně uvítán v sovětském tisku, dali přátelé zavřít a deportovat, aniž by byly oznámeny přijatelné důvody. Vardin a Lelevič jsou již dávno ve vězení nebo na Sibiři pro „levou úchylku“. Lebedinský a Rodov zmizeli beze stopy. Ermilov, šéfredaktor časopisu „Krasnaja Nov“, je obžalován z nejčernějších zločinů: měl za spolupracovníky bolševiky jako Ter-Vaganjana, Maznina a Čerňaka. První z nich byl zakladatel a dlouholetý šéfredaktor časopisu „Pod praporem marxismu“, autor významné biografie o Plechanovovi, byl zastřelen za prvního procesu proti trockistům. Jeho dva druhé jsou v žalářích nebo v koncentračním táboru. Možná že jsou mrtví; nemůžeme vědět.

Při tom chudák Ermilov uveřejnil ještě ve svém časopisu Světlovou práci „Hluboká provincie“, která byla dodatečně shledána jako škodlivá. Román V. Orlova „Hledači slávy“ byl označen za stejně bludný; Lebeděvova kniha „Dětství“ byla prohlášena za absurdní. Davidovův román „Křemen“ byl označen za historický kýč atd. Po těchto soudech nemůžeme vědět, je-li Ermilov ještě na svobodě. Není to pravděpodobné.

(Sem patří poznámka, že sovětské knihy projdou pětinašobným sítem, než se dostanou do tiskárny. Nejdřív je zkoumá censura svazu spisovatelů, pak tiskový výbor strany, potom literární oddělení komisariátu osvěty, po něm ještě odpovědný vydavatel a konečně „Glavlit“ nebo oficiální censura. Snad ani nemusíme říkat, že již před nimi ukládá si censuru sám autor. Přes to každý, kdo něco uveřejní, vydává se velkému nebezpečí podle toho, jaký fouká vítr.)

Bývalý šéf „Izvěstij“ — I. Gronský — stal se nejdřív vedoucím redaktorem časopisu „Novy Mir“ a pak byl „Komsomolskou Pravdou“ krátce a řízně obviněn z „ohavnosti proti sovětské společnosti“. Jeho osud je neznámý. Naproti tomu víme, že jeho nástupce v „Izvěstijích“, dřívější šéfredaktor „Pravdy“ — N. Bucharin — sedí mlčky a prostě ve vězení. Bucharinův nástupce, B. Taj, který řídí také „Bolševickaju Pečat“, byl v „Pravdě“ znovu denuncován jako obojetník. Logika našeptává, že se brzy setká se svými předchůdci.

Všichni tito lidé závodili kdysi v oddanosti linii, v pravověrnosti a služebnictví. Tak se choval i Grandov, vedoucí redaktor časopisu „Socialističeskoje Zemledělje“, a paní Chachnovská, která řídila „Ekonomičeskaju Žizň“.

Všichni jsou odváti hrozbami „Pravdy“, tohoto četníka bez soucitu. Nemilost je postihla živé nebo mrtvé a můžeme ji vysvětlit jen politickými a nikoli literárními důvody.

Bucharin byl dříve úřední mluvčí strany na sjezdu spisovatelů a naznačoval směr sovětské literatury. Kdysi uděloval životodárnou chválu nebo smrtící výtky. Tvořil veličiny a zase je odstavoval, jinými slovy rozhodoval o životě a smrti. Nebyl sám. Na druhém místě byl Karel Radek.

Poslední procesy způsobily ve světě sovětské literatury hluboké trhliny. L. Kameněv, ředitel nakladatelství „Academia“, nejkrásnějšího ve SSSR., kultivovaný spisovatel, komentátor Machiavelliho, Hercena a jiných, byl odsouzen k smrti a zastřelen. Jeho přímí spolupracovníci jsou v žalářích nebo v exilu. Popraven byl také R. Pikel, redaktor časopisů „Novy mir“, „Moloďaja Gvardija“ a „Teatr i dramtirgija“.

Za a po procesech došlo k četným zatčením, žalářování a vypovězení literátů. Mezi oběťmi byli: Galina Serebrjakova, autorka knihy o ženách francouzské revoluce a díla „Mládí Karla Marxe“, které dosud nevyšlo. Dále N. Karjev, donedávna ředitel časopisu „Pod praporem marxismu“. S nimi Pavel Vasiljev, Ivan Katajev, Selivanovský, Istomin, Makarov, Imeljakov, Gorbáčev atd.

Ani historikové nebyli ušetřeni. Zaplatili velikou daň osudem S. Platónova, který napsal klasické dílo o dějinách Ruska, základní práci o dobách povstání, životopisy Ivana Hrozného, Borise Godunova a Petra Velikého. Zemřel ve vyhnanství pod policejním dohledem. M. Ljubavský, profesor moskevské university, zahynul také v exilu. E. Tarle, který je Francouzům znám pracemi o francouzské revoluci a Napoleonovi, byl vypovězen do Turkestanu. Dočkal se tam po několika letech právě tak svévolné milosti jako bylo vypovězení. M. Gruševský, historik Ukrajiny a její literatury, člen Akademie věd, byl vypovězen do Vjatky a tam také zemřel. Javor ský, ukrajinský redaktor časopisu „Historický marxista“, byl popraven bez jakýchkoli formalit. Nevedlo se lépe ani mnoha neznámým. Naplnila se doba komunistických historiků.

Po Anichevovi, autoru črt o dějinách občanské války, který byl zatčen a deportován, následoval V. Nevský, který napsal vážnější práce o vzniku a minulosti bolševické strany a byl ředitelem leningradské knihovny. Nyní je kdesi za živa zahrabán. Špatně pochodil také Friedland, životopisec Maratův a s ním Zeidel, „rudý profesor“ a dějepisec Internacionály. Oba jsou zavřeni z neznámých důvodů. Sergěj Pjontkovský, historik Říjnové revoluce, byl zatčen neznámo kdy. K nim se druzí S. Dalin, znalec čínské revoluce a N. Vanag, autor historického díla o národech v Sovětském svazu.

Nejvíce ohrožení jsou žurnalisté. Většina postižených pracovala v tisku, a mnozí, kteří byli odsouzeni k smrti v moskevských procesech, pracovali především žurnalisticky. Nyní se provádí veliká, nemilosrdná čistka ve všech hlavních odděleních ruských časopisů a novin. Všecky redakční místnosti proměňují se v před síně vězení. Prší hrozby a upozornění. Vzpomeňme si jen na zmizení S. Lukjanova, poslušného šéfredaktora „Journal de Moscou“, který byl přísným vykonavatelem úředních směrnic a přece se dostal do žaláře. Proč? Jak? Nikdo neví. Současně s ním a beze stopy zmizel jeden z jeho spolupracovníků, Gustav Boulay, francouzský komunista. Prý umřel, ale za rok se ukázalo, že byl vypovězen do nejsevernějšího kouta Kamčatky.

Tak se zachází s „dělníky pera“, s komunistickými spisovateli, s poslušnými pisáři. Můžeme se pak divit, že byl také

zatčen a deportován učenec druhu I v a n o v a - R a s u m n i k a, který byl levým sociálním revolucionářem, kritikem a filosofem, autorem významného historického díla o ruském sociálním myšlení, komentátorem Puškina a Tolstého, vydavatelem Ščedrinových spisů? (Patrně měl s mládeží rozhovory, které se považovaly za „idealistické“; sedmáct jeho žáků muselo sdílet jeho osud.) Za ním následuje básník Nikolaj Kljujev, pěvec „Bratrských písní“. Tento básník zbožňoval „Rudého mistra Komuny“ a nyní úpí také v exilu. Byl-li zatčen a vypovězen tak nadaný básník, jako Osip Mandelstam, nestalo se to za jeho „Baladu Stalinovi“. Jaký div, že byl vypovězen na Sibiř i humorista Nikolaj Erdman, protože v časopisech kdekoho zesmšnil?

Asi před desíti léty bylo Anně Achmatové zakázáno psát, a pak spáchala sebevraždu. I Michal Zoščenko nesměl za vlády mistra Auerbacha a jeho pomocníků několik let vzít pero do ruky. Jiřího Aljošu volala k odpovědnosti „Envie“ a od té doby si chudák netroufal něco napsat. I Babel uveřejnil od r. 1927, kdy napsal „Jízdní armádu“ jenom jednu divadelní hru pod názvem „Marie“, která byla při premiéře zakázána. Boris Pilňak se od té doby, co napsal „Holý rok“, jen ponižoval a chátral. Evžen Zamjatin musil po napsání knihy „Jsme jiní“ sám odejít do vyhnanství do zahraničí, za pomoci Gorkého a za souhlasu Stalinova. Nedávno zemřel opuštěný v cizině, mlčky a čestně. Boris Pasternak, prohlašovaný kdysi za největšího žijícího ruského básníka, potýká se s výčitkou, že pěstuje „obskurní filosofii“ a „nenapravitelný hermetismus“. Projevuje prý nepochopení pro svou zemi a svou dobu. Prozatím ještě unikl hrozcím „administrativním opatřením“ tím, že přiznal svoje omyly. Snad také díky tomu, že volal k odpovědnosti André Gida . . .? Ale stane se tím Pasternak plodnější?

Mluvit o současné sovětské literatuře znamená proslavit pohřební řeč. Je cítit soumrak revolučních bohů. Plytkost literatury, uvadlé už před rozkvětem, není zjevem o sobě. Pro lepší porozumění bychom se musili zabývat celým historickým problémem Ruska. To však nebylo úkolem tohoto článku, který se omezil na minimum konstatování, aby šířil aspoň lepší znalost režimu, který nám i lidé, jako Romain Rolland a André Malraux, kladou za vzor.

dopisy

Komunisté a demokracie

I.

Vážený pane redaktore,

Vaše redakční poznámka o trockismu a trockistech mne pohнула, abych rozšířil debatu o komunistech a trockistech, která se rozvinula po Vašem ostrém článku. Bylo by domyšlivé diskutovat s Vámi o Vašem názoru na komunisty. Příliš si vážím Vaší politické pohotovosti a ironické jizlivosti, abych ji chtěl zeslabovat věcnými připomínkami. Ovšem — jizlivosti, neboť kdo jiný, než politik jizlivý a ironický byl by uveřejnil komunistům trpkou pilulku obhajoby paní Landové-Štychové? Ta laskavá paní snad ani nepostřehla, že je někdy delikátnost horší nedelikátnosti.

Ne však o tom přicházím promluvit, nýbrž o tom, kdo to jsou trockisté. Kdybyste, vážený pane redaktore, nahlédl do kartotéky této družiny, asi byste se sám podivil cifře, která udává jejich počet. Mohu Vám prozradit, že dávno není tříčíselná. Prosím, zamyslete se nad následujícím faktem: v r. 1927 opouští Trocký Sovětský svaz. Plných deset let organizuje hnutí samozřejmě pouze legálními a celému světu zná-

mými prostředky. K ilegální práci neměl nikdy příležitost, jsa pod ostrým dozorem vlád, jejichž pohostinství požíval. Několik knih, brožur a řada článků vytvořily maličké skupinky, které zůstaly bez ohlasu dělnických mas. Deset let bouřlivého zápasu nezískalo Trockému více stoupenců, než malou hrstku intelektuálů v různých zemích. A náhle, bez viditelné příčiny, po deseti letech už polouvadlé organizační práce — spadly mu do klína rovnou s nebe celé stovky stoupenců. V Rusku je poprava za popravou. V komunistických sekcích zahraničních se popravovat nemůže, tedy se vylučuje. Kdežto dříve komunistická strana žádala na své základní jednotce, buňce, aby demokraticky, t. j. hlasováním a diskusí, rozhodla o vyloučení člena, dnes ústředí strany buňce pouze sděluje své rozkazy: ten a onen budíž vyloučen — pro trockismus. Vylučuje se živě, dnes a denně, a nikomu nepřekáží, že vyloučený nikdy trockistou nebyl a nebude. Trockismus je formule — tam popravovací, zde vylučovací — a není nikoho, kdo by měl odvahu vzepřít se proti ní. Neboť lidé s odvahou už dávno v komunistické straně nejsou. Byli soustavně a trpělivě pod různými záminkami odstraňováni a nahrazováni lidmi jednak poslušnými, jednak bezpáteřnými.

Dnes jsou na př. v KSČ tři druhy lidí. První, jejichž politická koncepce byla vždycky taková, jako je dnešní politika strany, a kteří v dobách „sociálfašismu“ trpně a rozumářsky nesli vlastní neupřímnost. Lidé druzí, jejichž politické myšlení omezovalo se vždycky na upřímnou a poctivou oddanost straně až do největšího protismyslu. Takoví lidé byli velmi hledání, je jich poměrně dost a tvoří dnešní jádro vedení strany. Neboť strana dnes nemá jiných argumentů pro členstvo a funkcionáře — když jich byla tolik už vystřídala — než požadavek víry v neomylnost ústředí. Tito lidé věří rádi a slouží rádi. Povznáší je to ve vlastních očích nad chudobu ducha — a právě tolik ducha mají, aby se z ní právem podezírali. Třetí jsou mi největší záhadou. Jsou to lidé, jejichž politická koncepce byla vždycky levá. Přes to dnes trpně a rozumářsky nesou vlastní neupřímnost. Patrně v naději, že s několika léty, která se převalí, přijde na řadu zase jejich čas. Nebo snad z umorěnosti ducha, a z existenčních důvodů snad až naposled. Neboť není trpět chléb nad chléb, vydělaný v KSČ.

Je pravda, že nic na světě nevytvořilo tolik neupřímnosti, falešného sebeobviňování, horlivého přesvědčování o tom, že souhlasím, když zřejmě nesouhlasím, jako tak zvaná vnitřní demokracie v komunistické straně. Během let nabyli funkcionáři určité hbitosti v tomto sebeobviňování a nadto dobrého čichu, jaký povane asi zítra vítr, zda levý, či pravý. Aparát strany naučil se během let také bezvadně popravovat nevinné a vyrábět přiznání. To je stará, dobrá prakse, pane redaktore, osvědčila se. Ne nadarmo řekl jeden profesor z Brna, dříve slavná, dnes trochu rozpačitá vlajka známých komunistických provolání, že levý intelektuál má dnes na světě dva nepřítel: policii a aparát strany komunistické. Co mne se týče, vydal bych se bez rozmyšlení do rukou policie, kdybych měl na vybranou. Naše policie by patrně vyvalovala oči údivem, jak komunisté vyrábějí z nespokojenců ve svých řadách odpadlíky, špióny, sabotážníky, agenty Gestapa — prostě „trockisty“.

Opakuji, je pravda, že v tomto ovzduší roste v malém asi to, co je dnes v SSSR. ve velkém: nedůvěra každého, nejistota před každým a nevědomost o tom, nebudu-li zítra trestán za to, co mi dnes bylo uloženo vykonati. Toto ovzduší, tak hluboce nemorální, nezůstalo bez vlivu na složení strany. Dařilo se v něm více aparátníkům, než politikům. Bylo by totiž osudným omylem domnívat se, že KSČ. neměla ve svém středu lidí hluboce přesvědčené o správnosti komunistické myšlenky a lidí vždycky odhodlané vzdát se jakéhokoli osobního bezpečí a prospěchu pro boj za její vítězství. Tito komunisté,

oddání méně ústředí strany a více myšlenky a hnutí, tvořili do nedávna jádro strany. Se změnou nikoli taktiky, jak se mylně domnívá pan Thelen, ale se změnou ideologie komunistické strany, stali se bezprizornými. Oni ani o vlas dnes nejsou jiní, než byli sedmnáct let v KSČ. Neříkají ani o písmenu více neb méně, než tisíckrát psali, tvrdili a přednášeli uvnitř KSČ. Jsou vyznavači leninismu, chcete-li, tvrdošíjní stoupenci myšlenky proletářské revoluce, ve které spatřují jedinou pomoc dělnické třídy, utlačované různými formami kapitalismu. Jsou přesvědčeni, že vítězství proletářské revoluce je jediná cesta, která dovede dělníka k zabezpečenému hmotnému životu. Dokonce jsou toho přesvědčeni i ve chvíli, kdy stojí před skutečností, že v SSSR. byli popraveni všichni, kdo dělali největší proletářskou revoluci světa a kdy stojí nad troskami díla, které milovali víc, než život: nad troskami výstavby socialismu v SSSR. Neboť není sporu o tom: ať budují dnes v Rusku cokoli — socialismus už to není.

Těchto lidí je najednou plný svět. Někde byli vyhnáni ze země, jinde jenom z organizací. Komunistická strana si ponechala jejich vlastnictví a vyhnala je s holýma rukama. Ponechala si jejich jméno. Toto jméno jí úředně patří, i když vnitřní náplň jména zmizela. Strana zůstala „komunistická“, nemajíc dávno už s komunistickou myšlenkou nic společného a komunisté — dostali příhanu trockistů. Stárnoucím Trockému v Mexiku bylo nezaslouženě přiděleno tolik vlivu. Neměl ho a nemá. Je však dobře říci, kdo jsou ti, které „komunistická“ strana na celém světě šmahem nazývá trockisty. Nejsou nic jiného, než komunisté bez uvozovek. Je mi líto, že Vás zarmoutím: ale je jich hodně.

Pronesl jste naprostou pravdu ve svém tvrzení, že jednotná fronta s komunisty by nepřinesla socialistickým stranám užitek. Naopak, odmítání jednotné fronty přinese užitek. Komunistická strana se drojí tisíci způsoby. Členstvo přechází k socialistickým stranám samo. Kam by mělo jít jinam? A aparát? Nikoli, tento aparát by nikomu neprospěl. Nedovede přespět ani sám sobě.

Proletářská revoluce zastavena. Komunistické sekce morálně, organizačně, ideově otřeseny. Rudá armáda strašně zasažena — není to maličkost, dovědět se po dvaceti letech, že ji vychovávali špióni — to je bilance třetí pětiletky, pokud jde o komunismus.

Je tu ovšem jeden nepopíratelný fakt: kapitalismus utiskuje dělnickou třídu dál. I když je pravda, že dnes kterákoli vláda může uložit svému lidu utrpení, o kterém se nám dříve nesnilo. I když je pravda, že dnes vůbec nevíme, jak dělnická třída se ze svého područí vymaní a kde je ten, kdo jí povede. I když je pravda, že bude ještě dlouho trvat, než dělník, který se naučil SSSR. milovat „jako předvoj proletářské revoluce“, jasně pozná, že tento domnělý předvoj mu stojí v týle. I pak, stále ještě, ba stále víc, stále mohutněji, zůstává skutečnost, že žijí dělníci. Už jejich pouhá existence, jejich životy, ženy, děti, nezaměstnanost, malé mzdy, nese v sobě zárodek další revoluční formace. Bylo by dnes ještě předčasné přit se o to, jakého složení tato formace bude, když je nám dnes zajisté

především hlásati obhajobu toho demokratického, uvnitř kapitalistického, co už máme. Jisto je jedno: komunistická strana, jaká je dnes, už nikdy nepovede dělníky k vítězství.
Komunista.

II.

Pane redaktore,
dovolte mi laskavě několik poznámek v souvislosti s články o komunistech v posledních číslech „Přítomnosti“.

Jisté zcela správně bylo konstatováno, že mezi příslušníky KSČ. je panika. Zavinily ji jednak procesy a rozsudky nad bývalými špičkami Kominterny, jednak absolutní rozval organizační strany, likvidace rudých odborů, hasnoucí trosky hnutí tělovýchovného, ztráta posic v místech, kde ještě nedávno měla KSČ. dominující postavení. Je zcela pochopitelné, že v situaci, pro kterou není přehnaným označení z o u f a l á, stávají se dosud KSČ. věrní straníci velmi citlivými a reagují na vše, co se jich dotýká. Vidím tu v této skutečnosti velmi vážné nebezpečí pro demokracii. Nemohu zapomenouti velmi důležitého faktu: za Mussolinim a Hitlerem šli dělníci a inteligence, pomohli jim k moci, za Mosleyem, Degrellem, za Gajdou i Stříbrným jdou rovněž dělníci i inteligence, kteří byli kdysi členy komunistické strany. Tito bývalí komunisté byli urváni demokratickým stranám, zejména socialistům — pomlouváním vůdců, slibováním zlepšení hospodářského a sociálního postavení. Když se pak v komunismu zklamali, šli za těmi, kdo lícitoval nejvíce. Ztraceni pro demokracii, stočili se o 180 stupňů od jedné diktatury k druhé.

Toto nebezpečí je v přítomné době u nás, v ČSR., tím akutnější, že dnešní SSSR., jehož dvacítilété trvání na podzim bude oslaveno, není vybudován na původním principu marxistické teorie, že svým vývojem se sice velmi vhodně zařadil do fronty protifašistických států, že však současně nespěje k socialismu a beztřídní společnosti. Není dokladem bezradnosti a paniky, táže-li se dnes jeden komunista druhého: „Není-li ve SSSR. komunismu, má vůbec smysl o něco se rvát?“, nebo „Stalin vrhá socialismus nejméně o jedno století zpět“, a mnoho podobných. Myslím, že takové otázky ukazují jasně situaci v pravém světle. Je tu vážná obava, že ti, kdo šli za komunisty, podlehnou jejich demagogii, dnes neúspěchy KSČ. a stavem SSSR. deprimováni a rozerváni, půjdou za nějakou novou vidinou, příliš do prava.

Jsem u jádra věci a příčiny, proč Vám, pane redaktore, piší tento dopis: „Přítomnost“ je velmi čtený týdeník. Jest to zejména inteligence, která pročte celou „Přítomnost“ pozorně, jež ji čte soustavně. Myslím, že právě „Přítomnost“ by mohla učiniti velmi mnoho na zachování z KSČ. stále odcházejících dělníků i inteligentů pro ideu demokracie. Rozčilené koktání a roztomilosti, které na Vaši adresu přinesly orgány KSČ. jsou dokladem vlivu „Přítomnosti“. Myslím, že by demokracii bylo velmi dobře poslouženo, kdyby „Přítomnost“ soustavně apelovala na své čtenáře z řad inteligence a dělníků, aby včasným zásahem zamezili přechod bývalých členů KSČ. do řad extrémní pravice, aby je získali opět pro demokracii.

Poroučím se Vám v plné úctě

Walter.

1 splitka = 1 sklenice Bílinky v orig. plnění

TISÍCE KRÁSÝCH PŘEDMĚTŮ - TISÍCE KRÁSÝCH DÁRKŮ! KAREL KELLNER V PRAZE

zřídil na Václavském náměstí č. 25 na nároží paláce pojišťovny Generali, nové vzorné papírnické, které je svou vnější i vnitřní úpravou, neméně však svým vynikajícím výběrem zboží skvělou pozoruhodností Prahy. Jakostní spolehlivá zlatá pera, jemné dopisní papíry vybraného vkusu a jiné papírnické zboží pro každou potřebu.